

sigma

Editor: Dan POPESCU, C.P. 3-49, 5600 Piatra Neamt, 094 793139
escu_neamt@yahoo.com • escu_neamt@nomade.fr • www.sigmakron.f2s.com

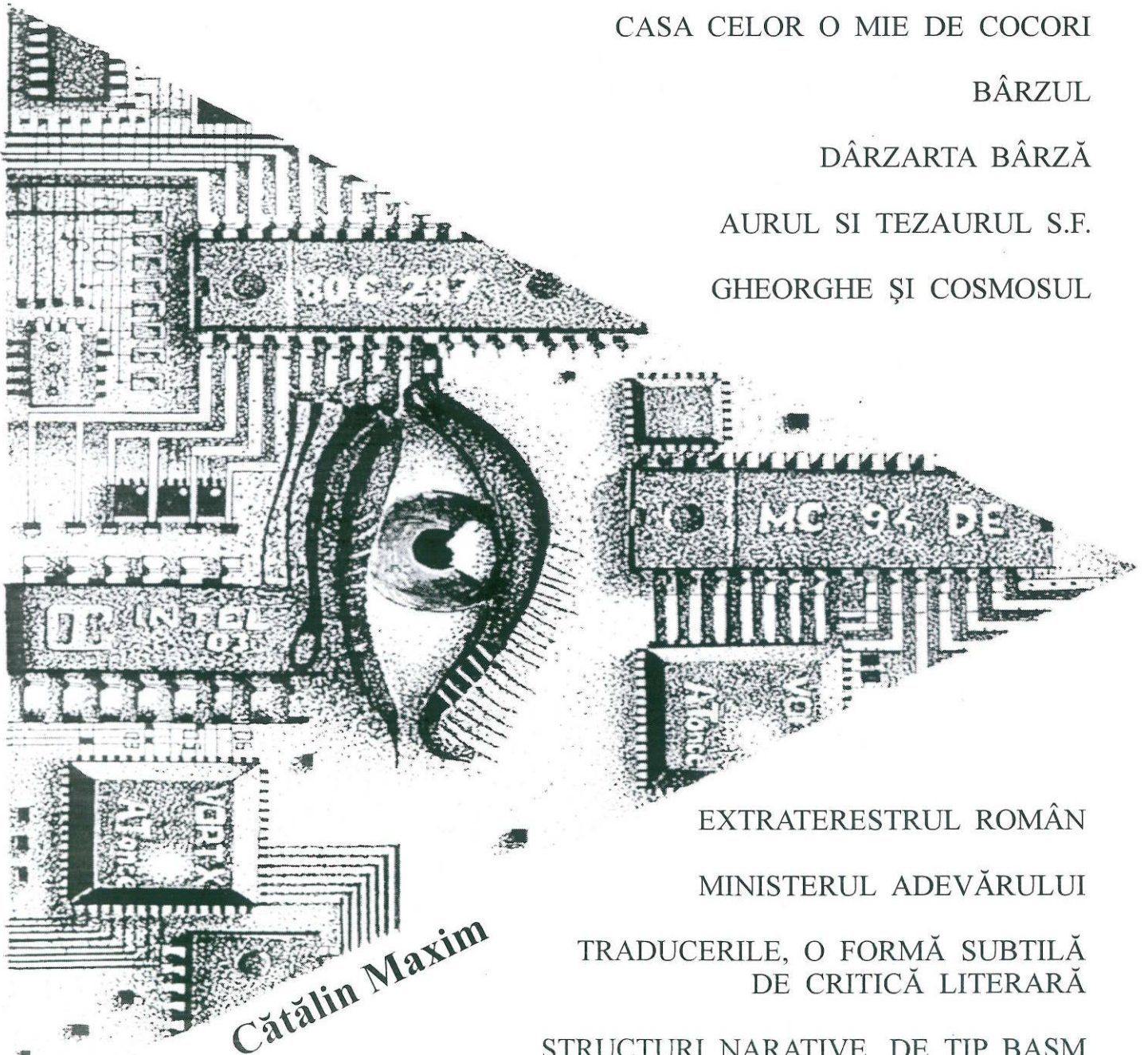
CASA CELOR O MIE DE COCORI

BÂRZUL

DÂRZARTA BÂRZĂ

AURUL SI TEZAURUL S.F.

GHEORGHE ȘI COSMOSUL

Cătălin Maxim

EXTRATERESTRUL ROMÂN

MINISTERUL ADEVĂRULUI

TRADUCERILE, O FORMĂ SUBTILĂ
DE CRITICĂ LITERARĂ

STRUCTURI NARATIVE DE TIP BASM
ÎN PROZA SCURTĂ S.F.

György GYÖRFI - DEÁK

CASA CELOR O MIE DE COCORI

Thea se hotărî ca de această dată să nu mai ierte Telefonul. Când se va întoarce Tati acasă, îi va spune să-l scoată pe omulețul cel răutăcios din receptor și să-l scuture bine, spre a-l învăța minte, ca niciodată să n-o mai facă pe Mami să plângă. Și ca să nu uite, rupse o pagină din caietul de aritmetică și schiță un pitic cocoșat și spân, cu nasul lătăreț și cu buzele asemănătoare unui opt foarte turtit, alcătuite din doi lobi cu dinți. Tocmai începuse să-l deseneze pe Tati, când intră mama în cameră.

Avea ochii roșii, roși de lacrimi și buzele ușor răsrânse la colțuri. Se îmbrăcase de oraș, însă cu o neglijență neobișnuită: mai mult ciufulise părul decât îl pieptănase, bluza de culoarea cerului juca în cute umbrite pe la șolduri, mototolită de fusta albă, trasă până sub gât, cu fermoarul răsucit într-o parte.

- Comoara mea, trebuie să plec. Să nu deschizi nimănui. Imediat vine Ma'mare, să fii cuminte și s-o ascuți.

O strânse puternic la piept, tremura toată, și o sărută pe frunte. Thea o însoți până la ușă. Își aduse aminte să încuviințeze abia când auzi cum se închide zăvorul. Abia atunci regăsi toate cuvintele uitate când fusese surprinsă în pornirea ei împotriva atotputernicului Telefon. Uneori îl auzea cum țâraie a deșteptare oablă în toiul nopții, ca un ticăit ce-și afla plăcerea în a ridica toată casa în picioare la ceasul cucuvelelor. Altădată grăbea sau prelungea despărțiri. Scula oamenilor de la masă și-i zorea. Porunca și prețindea ascultare oarbă, în timp ce el întârzia, amâna, uita - uita să fie al familiei.

Din cauza Telefonului, Thea rămânea adesea singură. Atunci își petrecea timpul cu îmbrăcățul Domnișoarelor sau stătea la taifas cu ursulețul Fram. Fram era mare, alb și sosise de la Polul Nord adus de Moș Crăciun. Uneori îi povestea despre nesfârșitele întinderi de zăpadă pufoasă și călduroasă, despre mirosul sărat al gheții și despre celelalte vise petrecute în magazinul unde își așteptase rândul. Spera să adune cu timpul ceva bani și să se răscumpere. Thea începuse să pună deoparte mărunțișul primit cu diferite ocazii ca să-l ajute. Domnișoarele îl birfeau tot timpul, deși copila le atrăsese atenția de nenumărate ori că nu-i frumos și nici politicos, îl acuzau că minte de-ngheață apele, de unde și culoarea blăunii: un camuflaj ideal pentru a nu fi prins că umblă cu cioara vopsită. Domnișoarele vorbeau cu un puternic accent yankeu și susțineau cu încăpățănare că zăpada adevărată este umedă și rece, că gheața miroase a congelator, însă Thea știa că toată gâlceava nu reprezintă decât o chestiune de puncte de vedere diferite, fapt pentru care ursulețul îi era recunoscător și-o îndemna uneori să-și cumpere înghețată din banii economisiți.

Bunica sosi tocmai când Fram povestea cum laponii, în lipsa Telefonului, jupoaie ușor mestecenii și-și șoptesc răvașele în coajă, cu obrazul lipit de trunchiul reavăn. Nu știa însă dacă după aceea umezesc ușor marginile peticului tăiat și lipesc coaja înapoi, prinzînd-o cu timbre de zece cenți sau dacă doboară arborele și-l pun pe foc, ca să transmită știrile prin rotocoale de fum, precum obișnuiesc să facă indienii. Thea își aminti că văzuse cândva câteva fotografii cu zăvoaie de mesteceni și decise că aveau

trunchiurile pline cu mărci poștale francate de un poștaș bărbos, cu ciupilică moțată, purtat printre nămeți de o sanie trasă de reni.

- Ma'mare ! Nu-i așa că-l vei ruga pe Tati să planteze un mesteacăn în locul Telefonului ?

Bunica zâmbi. Surâsul ei avea un ceva misterios, aparte. Abia trecuse de cincizeci, însă nu-și arăta vârsta. Dacă vă imaginați o bătrânică gârbovită, cu ochelari încadrați de șuvițe argintii, vă înșelați amarnic. Ma'mare avea aproape un metru șapteșcinci înălțime, își vopsea părul în fiecare săptămână într-un negru de tuș chinezesc și nimerea gaura acului întotdeauna din prima încercare. Renunțase totuși să poarte blugi și vorbea așa cum se aștepta lumea să vorbească o doamnă. Mult mai republicană în convingeri decât majoritatea celor din Sud. Înlocuise basmele fraților Grimm cu "Coliba unchiului Tom" și "Aventurile lui Huckleberry Finn". Pe Andersen îl păstra pentru mai târziu, când Thea urma să păsească către adolescență.

- Bine, comoara mea, îl voi ruga, promise Ma'mare. Știi că Tati nu-ți refuză nimic. Dar de ce vrei să atârne telefonul în mesteacăn?

Fetița îi povesti cât de nesuferit este Telefonul și la ce concluzie ajunsese împreună cu ursulețul. Bunica clătină din cap, purtată de gânduri. Sensibilitatea aparte și imaginația vie a nepotei n-o surprindeau, doar era și sânge din sângele ei, însă o avertizau că pe moment va trebui să-i ascundă adevărul.

- Mami n-a spus unde pleacă? se interesă într-o doară.

- Nu. Însă era foarte tristă.

- De ce crezi asta?

- Pentru că a plâns în bucătărie, deși n-a tocat ceapă. Și a încălțat sandalele verzi.

- Ai dreptate, spuse bunica și găsi soluția care urma să abată gândurile copilei de la starea sufletească a mamei ei. Cine taie ceapă și nu plînge este un netrebnic.

Thea zâmbi surprinsă.

- Ma'mare, se interesă, pe Lună crește ceapă?

Pe fața femeii se așternu pentru o clipă, ca un vâl, paloarea. Știa că fiul ei fusese selecționat pentru programul spațial "Phoebus" și datorită capacității sale neobișnuite de a comunica la mare distanță prin intermediul gândului, calitate întâlnită la mulți dintre membrii familiei. Câte o vorbă aruncată din când în când de Thea dovedea că așchia nu sârise prea departe de trunchi. "Totul este în regulă, știu că totul este în regulă", își spuse și-și regăsi stăpânirea de sine:

- Oooh! Și-ncă cât de mare, și ce deasă! Luna însăși este o ceapă mare.

- Atunci Tati plânge acolo tot timpul?

- Ei na! Tati are un program atât de încărcat încât nu-i rămâne timp să plângă. Și-n rest, mai trebuie să și doarmă. Tu plângi când dormi?

- Nu.

- Păi, vezi? Bunica se aplecă și o ridică pe brațul stâng. Hai să vedem ce facem astăzi de mâncare.

Thea își strecură brațul prin părul des și se agață de gâtul femeii.

- Ma'mare, dar dacă visează că plânge?

Bunica porni cu un pas cât mai sigur, soldătesc, ca fetița să nu simtă nici o eventuală ezitare:

- De ce-ar plânge în vis?

- Pentru că ziua n-are timp și-i este dor de noi.

- Tu ai visat vreodată că plângi?

- Nu.

- Poate că ai visat și ai uitat.

- Nu, sigur aș fi ținut minte.

- Ei, vezi? Să știi că oamenii plâng numai atunci când uită sau nu pot să viseze.

- Adevărat? se bucură Thea. Ce bine ar fi ca Tati să viseze în fiecare noapte!

- Chiar de mai multe ori pe noapte, comoara mea. Mai ales că o noapte pe Lună ține cât două săptămâni de-ale noastre.

- Cum? Atât de mult?

- Aproximativ fix două săptămâni. Iar împreună cu ziua fac cât o lună de-a noastră.

- Parcă ar fi insula țeptoasei vrăjite: o zi ține cât o lună, un an cât o mie de ani. Atunci, când se va întoarce Tati, eu voi fi mai mare cu un an, deși Tati a promis că nu va lipsi decât câteva zile.

- Asta este, o aprobă distrată bunica.

- Dar cum voi crește în câteva zile cât alții într-un an?

Ma'mare realizează abia acum viziunea aparte a fetei despre modul cum curge timpul la scară cosmică. Renunță să-i explice că, păstrând proporția, Tati va fi plecat numai câteva ore dintr-o zi selenară. În schimb, sugeră inocent:

- Ai să mănânci mult spanac.

- Nu-mi place, strâmbă copila din nas. Intrară în bucătărie. Bunica o așază pe scăunelul preferat, cel de lângă perete.

- Nici nu vei băga de seamă ce mănânci, căci voi preschimba totul într-un câmp înflorit.

Culese din cuier șortul cel lung, croit dintr-un material portocaliu bălțat cu cercuri de diferite mărimi și culori și se transformă pe loc într-o zână destul de ciudată, întrucât folosea ca baghetă magică o lingură de lemn. Începu să desfacă o conservă de spanac cu o dexteritate care l-ar fi înverzit de ciudă pe Popeye Marinarul.

- Ma'mare! își aminti Thea. S-o bați mâine pe Maggie, m-a tras astăzi de păr.

- Ce s-a-ntâmpat, doar vă înțelegeați destul de bine?

- A spus că Tati a plecat pe Lună pentru că au vrut să scape de el, că nu-i bun de nimic, numai să-l mănânce vârcolacii. Moare de ciudă că tati al ei a rămas și de data aceasta la sol, în echipa de rezervă. M-a supărat atât de tare, încât i-am spus în față, că este o mincinoasă și-o scorpie cu mătreață-n păr.

- Thea, așa te-am învățat eu să vorbești? uită bunica să amestece spanacul. Cu riscul de a-l lăsa să se prindă de fundul craiței, se uită autoritară în ochii fetei și-i porunci:

- Mâine îți vei cere scuze!

- De ce? N-am mințit, are mătreață-n păr. Și-i o scorpie.

- Este colega și prietena ta. N-o să rămâneți certate.

- Dar Ma'mare, cum să plece pe Lună tatăl unei pistruiate ca ea? Dacă se vor molipsi lunaticii?

- Pistruii nu sînt molipsitori.

- Nu? Atunci de ce dintre toți copiii de la școală numai fratele ei mai are?

- Pentru că amândoi au o piele sensibilă la soare.

- Și lunaticii n-au piele?

- Locuitorii Lunii se numesc seleniți, o calmă bunica și mai adaugă un pic de lapte. Și-apoi, ei nici nu există.

- De vreme ce nu există, nu-i totuna cum se numesc?

Ma'mare recunoșcu valabilitatea observației și se dădu bătută pe moment, căci spanacul începu să clocotească ca lava din coșul unui vulcan în erupție, deși poate că ar fi

trebuia să răspundă că nu, nu-i totuna, deoarece seleniții nu există într-un fel diferit față de alte ființe imaginare, cum ar fi zmeii, sirenele sau micul verde mîncător de pietre. Însă Ma'mare avea alte gânduri și în învălmășeala de griji, spaima, regrete și speranțe din sufletul ei nu găsi loc pentru asemenea speculații. Luă spanacul de pe foc și căută o tigaie. Din frigider scoase un ciot de șuncă, desprinse câteva felii din ea, cu șorici cu tot. Le creștă și începu să le prăjească. Așteptă să se încolăcească și să-și arate colțișorii rumeniți, apoi le întoarse. Aduse cu mare grabă ouăle și adăugă fiecărei corole câte un miez galben.

"-Micuța țeptoasă bucălaie
Într-o baltă de spanac trăia:
Ochi prăjit de ou holba,
Cu fălci de șuncă-și apăra
Crocanta carapace bucălaie".

improviză un descântec menit să înlocuiască formula "abracadabra", care-și pierduse de mult vraja. Servi spanacul în farfurii și așază deasupra apetisantele "floricelae":

- Poftă bună!

Thea gustă fără convingere fiertura, se minună și începu să înfulece cu poftă. Pesemne descântecul era cel potrivit, căci vraja își făcu efectul: după ce își termină porția, Thea mai ceru una, spre uimirea bucătăresei. Fu răsplătită pe loc cu o banană.

- Bravo! o laudă Ma'mare. Dar acum, dacă vrei să crești mare cât mai repede, trebuie să și dormi un pic.

Chiar și fără să fi fost îndemnată, Thea s-ar fi întors în camera ei ca să tragă un pui de somn. Mai întâi se spală pe dinți, apoi se dezbracă. Când o văzu instalată în patuț, Ma'mare veni și-i povesti peripețiile celor unsprezece frați preschimbați în lebede, salvați de sora lor.

Fetița adormi și se visă în mijlocul unei câmpii plină cu flori asemănătoare discurilor telefonice. Un șir de stâlpi înfășurați în volute de volbură și de mazăriche conducea un fir dintr-o zare în alta. Un stol de ochelari se roti de câteva ori pe cer, apoi coborî din înalt și se înșirui pe sârmă. Ochii lor mari, muți și triști o urmăriră neîncetat. Thea înțelese. Își călcă pe inimă, formă un număr și în câteva clipe sosi Tati cu o rachetă portocalie, deschise o trapă și lansă un colet, însoțit de mai multe baloane colorate. Ochelarii își desfăcură brațele și se înălțară voioși, iar copila se grăbi înspre locul unde se turtise cupola parașutei. Desfăcu pachetul și împărți tuturor conserve de spanac. Ochelarii le înhățară, apoi își luară zborul. Baloanele mai plutiră o vreme, apoi Tati sări din rachetă, le adună în volutele mătăsii, unde ele se sparseră ca niște focuri de artificii în tot atâtea jerbe de scânteii. Undeva, dincolo de ele, răsări pârjolită Luna.

Când se trezi, Thea nu-și aminti nimic din toate acestea, însă se simți tulburată. Deschise fereastra și lăsă vântul călduț de primăvară să unduiască perdelele. Lenevi o vreme, sprijinită de pervaz. Pe stradă trecea rar câte o mașină, mai toți locuitorii micuțului cartier al astronautilor plecaseră la centrul de comandă al zborului.

"De ce ești tristă?" întrebă ursulețul Fram.

Thea întinse mâinile și Fram veni în zbor să i se așeze în brațe:

"Mă gândesc la Lună."

"Te gândești la tatăl tău?"

"Tata spunea că Luna este mincinoasă: când zice D, de la descrește, atunci sporește, iar când arată ca litera C, de

la crește, atunci se micșorează. Numai în timpul eclipselor se poartă și ea cum se cuvine."

"Vezi că totuși uneori e de treabă?"

"De voie sau de nevoie?" se întrebă fetița.

Stătu câteva clipe nedumerită, fără ca să se poată decide, când sună Telefonul. Fetița îl lăsă să țâraie încă o dată, abia apoi se îndreptă spre el. Ridică receptorul și întrebă circumspectă:

- Cine e?

- Alo? Tu ești, Amalthea? întrebă cu o voce ciudată Telefonul.

- Da, eu sunt - recunoscui uimită. De unde știi?

Bunica apăru dinspre baie, cu părul ud și capotul înnodat într-o doară.

- Vai, sărăcuța de tine... - se auzi în receptor.

Thea făcu ochii mari:

- Ma'mare, plânge Telefonul!

- Ia dă-mi-l! Alo, sunt doamna Swigert... Ah! Dumneavoastră sunteți? Ar fi trebuit să aveți grijă, domnișoară, să nu-mi speriați copila. Da... Da... Nu. Sunt bunica. Nora mea a plecat la Centru... Da, am aflat... Nu, nu știe, nu i-am spus încă. Sper că n-ați făcut prostia... Bine. Da. Bine... Știți că este un copil deosebit, nu trebuie să vă explic ce-ar însemna un șoc emoțional pentru ea... Înțeleg, dar încă nu se știe nimic sigur... Zvonuri, zvonuri... Da... Bineînțeles... Da... Vă mulțumesc... Aveți dreptate... Îmi cer scuze că v-am repezit la început, dar vă dați seama... Da... Vă mulțumim. Vă rog să treceți mâine pe la noi... Da... Bine... Vă așteptăm. La revedere!

Bunica puse receptorul în furcă.

- Cine era? se interesă fetița.

- Domnișoara Măraru, răspunse Ma'mare și Thea înțelese că vorbise cu învățătoarea. Miss Miller (Moraru) era o fată bătrână uscățivă și sentimentală. Își împărtea ziua între școală și una dintre comunitățile neoprotestante, unde trecea drept una dintre cele mai active propăvăduitoare a cuvântului Domnului. Ma'mare n-o suporta deoarece domnișoara își sugea buza de jos când zâmbea, și zâmbea cu gura închisă, ceea ce nu putea să fie decât dovada unui caracter fățarnic.

- Nu știu cine s-a îmbolnăvit de febră glandularoasă, improviză femeia. Vei rămâne acasă, n-ai voie să ieși afară și nici să primești vizitatori, până când va veni nenea doctorul să te vadă.

- Deci totuși sunt bolnavă, trase copila concluzia.

- Ce ai? sări bunica.

- Mă simt așa, tristă, din nimic, se plânse Thea.

- Nu te doare capul? își puse Ma'mare mâna pe fruntea fetiței.

- Nu.

- Să sperăm că n-ai nimic grav, se liniști femeia. Du-te și fă-ți lecțiile. Mâine va veni domnișoara Măraru să ți le controleze, adăugă, nu fără o nuanță răutăcioasă.

- Le-am făcut deja.

- Bravo! Ești destoinică. Atunci hai în sufragerie.

Se întoarseră după trusoul Domnișoarelor. Ma'mare se așeză într-un fotoliu și încercă să tricoteze. Dacă Thea n-ar fi fost atât de absorbită de dădăcitură păpușilor, ar fi remarcat că Ma'mare învârtea andrelele cu gândurile împrăștiate. Deși lucra la un model simplu de mânecă, la un moment dat trebui să desfacă rândurile și să reia totul. De câteva ori se ridică și răspunse la Telefon, însă Thea nu-i dădu nici o atenție. Abia când se apropie timpul, își aduse aminte să pornească televizorul. După nelipsitele reclame

de dulciuri și jucării, crainica anunță episodul din serialul cu Bobiță, șopârla din cutia de chibrite (de fapt era o salamandă, dar Thea nu știa cum să deosebească reptilele de batracienii cu coadă). Tocmai începuse desenul animat, când sosi Mami.

- Ei? o întrebă bunica.

- O, Doamne! suspină mama. Bunica lăsă andrelele, o prinse de braț și o conduse afară. Thea rămase singură în fața micului ecran, dar filmul n-o interesa, deși Bobiță se arătă din nou curajos și stinse focul din vizuina veveriței Rita. Ar fi vrut să asculte ce discutau Mami și Ma'mare. Urmă un nou set de reclame, apoi, în loc să continue serialul de desene animate, dintr-odată, știrile. Fetița se pregăti să se strecoare către bucătărie, când pe ecran apăruă fotografiile lui Tati și a celorlalți doi tovarăși ai săi.

- O nouă tragedie la A.S.A. -zise comentatorul cu o voce gravă.

- Mami! Mami! Uite-l pe Tati! sări Thea.

- Misiunea "Phoebus 13" în pericol. Surse de încredere susțin că la bordul navei "Rainbow" a avut loc o explozie. Centrul de control a pierdut legătura cu echipajul format din astronauții James Lowell, John Swigert și Fred Haise. Experții le acordă puține șanse de supraviețuire.

- Mami! fugi Thea la ușă.

- Este al doilea accident grav petrecut pe parcursul misiunilor de cucerire a Lunii...

- Cerule! Ce s-a întâmplat? se repezi mama la fetiță.

- Vă reamintim că acum trei ani Virgil Grissom, Edward White și Roger Chaffee au ars de vii în cadrul unui antrenament la sol...

Bunica trecu val-vârtej pe lângă ele și stinse televizorul.

-Tati! Îl vreau pe Tati! strigă fetița. Se zbātu zadarnic să scape din brațele mamei sale.

-Pleacă! Lasă-mă în pace! se apăra fetița, dar mama o strângea la piept, cu o forță care ar fi putut muta munți din loc, de parcă era singurul lucru pe care-l mai avea pe lume. Thea se dădu bătută, își aplecă fruntea pe umărul mamei și începu să plângă sălbatic.

Ma'mare o privi cu inima strânsă și simți cum, scăpate din frâul voinței, lacrimi fierbinți i se adună în colțurile ochilor, apoi încep să se prelingă și peste obraji ei. Le lăsă să curgă, pentru că lacrimile spală durerea din suflete și aduc alinare. Bărbații sunt atât de duri și de vulnerabili tocmai datorită faptului că educația primită îi dezvăță să plângă.

Se apropie.

"Vezi că am avut dreptate?" o fulgeră mama cu privirea când ajunse lângă ele.

"Prostii!" îi reteză bunica vorba. "Doar ai fost toată ziua acolo, ai văzut că nu se știe nimic sigur. Inima mea îmi spune că Johnny trăiește."

"Atunci de ce toată lumea tace, de ce nu ni se spune nimic?"

"Vezi de ce," arătă bunica înspre televizor, apoi își întinse mâna către nepoata ei.

"Thea!" îi mângâie căpșorul

"Îl vreau pe Tati!" suspină fetița.

"Ascultă-mă, Thea. Nu s-a întâmplat nimic cu tati, nenea de la televizor greșește."

O luă cu blândețe din brațele mamei și se uită în ochii ei. Repetă cu o voce liniștitoare:

"Nu-i nimic, comoara mea. Nu s-a întâmplat nimic. Nenea s-a înșelat. S-ar putea ca tăticul să fie un pic bolnav, dar se va face bine și în curând va veni acasă."

"Sigur?" o privi fetița.

"Sută la sută", o asigură bunica. Thea o crezu și-n mintea ei explozia ce poate pulverizase fragila arcă se redusese la mărimea unui banal strănut, purtător al microbilor lunatici. După nenea Tom, acum căzuse și Tati la pat, lua ceaiurile fierbinți și aspirinele aduse de o asistentă medicală, o femeie frumoasă ca o zână. Doar văzuse la televizor cu câtă atenție sunt îngrijiți eroii. Își șterse ochii și-și trase nasul.

"Unde ți-e batista?"

"În cameră", zise fetița și porni s-o aducă. Cum intră în încăpere, simți răcoarea serii. Se duse către fereastra uitată deschisă și zări la orizont discul Lunii. Când tăticul se pregătea să plece, astrul nopții era în primul pătrar. Ieri Luna era mare și rotundă ca un glob de pădăie. Însă acum, partea de jos, din stânga, începuse să se întunece. Thea suspină îngrijorată.

"De ce plângi?" sopti ursulețul Fram.

"Vârcolacul din Lună vrea să-l mănânce pe Tati..."

"Bietul căpcăun", zâmbi ursache, "nu i-ar cădea bine la stomac".

"De ce râzi de mine?" se supără Thea. "Am să te pun la colț. Ba nu, am să te închid în cămară, să te roadă șoarecii. Și-am să sting și lumina."

"N-ai s-o faci..."

"Nu mă crezi?"

"N-ai s-o faci, pentru că nu de tine am râs, ci de vârcolac. Chiar dacă l-ar fi înghițit, Tati i-ar fi tăiat burta și-ar fi iesit afară nevătămat, ca Scufița Roșie din păntecul lupului."

"Dar dacă Tati este bolnav? Ma'mare a spus că Tati este bolnav. Nu știu dacă va avea atâta putere."

"Să-i trimitem atunci niște apă vie, ca să-l întremeze."

"Cum? Și de unde?"

"Știu cocorii de unde s-o aducă."

"Cocorii?"

"Cum, ai uitat? Nu-ți mai aduci aminte de fetița din Hiroshima despre care ți-a povestit Ma'mare? Când au aruncat acolo bomba atomică, ea a fost iradiată și s-a îmbolnăvit. Doctorii au tot încercat, dar în cele din urmă au renunțat s-o salveze. Atunci a început să facă orizuru, cocorii de hârtie. Japonezii cred că dacă faci un șirag de o mie de cocori ți se va împlini o dorință."

"Aha! îmi amintesc. Cocorii sunt păsările acelea prelungi, cărora le poți desface aripile?"

"Da, dar numai dacă vrei."

"Nu, nu e bine. Fetița aceea a murit. Nu vreau ca Tati să moară."

"Micuța japoneză era tare bolnavă, n-a apucat să facă decât șase sute de cocori. Așa a fost să fie."

"Și dacă ar fi făcut toată mia, ar fi scăpat?"

"Desigur."

Thea privi către ușă, întrerupătorul făcând și becul ilumina camera. Căută pagina ruptă din caiet, unde schițase Telefonul. O transformă într-un pătrat, apoi începu să îndoiaie aceea formă de stea din care se fac cocorii. Se chinu o vreme să-și amintească cum vin mișcărilor, dar reuși să facă unul. E drept, ciocul era un pic cam strâmb, iar aripile i se boțiseră din cauza liniilor pliate greșit, dar era un cocor de hârtie. Pe următorul îl făcu dintr-o suflare.

"Știi", spuse Fram, "semeni cu surioara care a împletit cămăși din urzici pentru frații ei preschimbați în lebede". dar Thea nu-l auzi, se apucase de cel de-al treilea cocor și se întreba cât de mare este o mie. La școală învățase să numere numai până la o sută. Mai întâi să termine foile din caietul de aritmetică și-apoi... "Poate știe Ma'mare. Da. Ma'mare sigur trebuie să știe."

"Ce faci de atâta vreme aici?" o întrebă bunica.

"Nimic", răspunse Thea fără a se opri din lucru.

"Dar aceștia?" arată înspre stolul în creștere.

"Nu pot să-ți spun", o înfruntă fetița. "Dacă vrei să ți se împlinească o dorință, n-ai voie s-o împărtășești nimănui."

"Comoara mea!" zâmbi Ma'mare și-o învălu într-o lumină caldă, tremurătoare - jocul unei amiezi de primăvară pe oglinda unui izvor.

"Ma'mare, cât de mare este o mie?"

"Vei vedea singură. Mă lași să te ajut? Cred că ne dorim același lucru."

"Ssst!" făcu fetița semn cu degetul.

NOTĂ BIOGRAFICĂ

SWIGERT, John Leonard - astronaut american (N.A.S.A.), civil. Născut la 30 august 1931 la Denver, Colorado. Selecționat de N.A.S.A. în aprilie 1966. O singură misiune spațială: Apollo 13 (11-17 aprilie 1970). Inițial rezervă, este numit pilot al modulului de comandă cu 72 de ore înainte de lansarea navei, datorită îmbolnăvirii lui Thomas Mattingly. Comandantul misiunii: James Lovell. Pilot al modulului lunar: Fred Haise. A petrecut în spațiu 142 ore și 54 minute. Din aprilie 1973 s-a retras din N.A.S.A. Necăsătorit. *Nu are copii.*

sursă: ANDREESCU Dumitru, *Enciclopedia programelor spațiale, 1957-1977*. București: Editura Militară, 1979, pag. 276.

BÂRZUL

Bârzul este aproximativ o ființă, situată undeva între plan și volum, fără a aparține în întregime nici unuia dintre ele, nefiind nici proiecție, nici spărtură, nici fărâma, nici curbura, dar cu un suflet larg, care transcede toate aceste vicii de percepție ale noastre. Plutind între bidimensional și tridimensional ca sicriul lui Mahomed între cer și pământ, mărginit în urma unor rânduiești topologice, dar fără a se confunda cu limitele sale, bârzul este infinit, sieși suficient, identic până la oglindire în sistemul de proporții care-l alcătuiește și-l individualizează. Structura sa modulară este recursivă, independentă de sistemul de măsură, reproductibilă ca detaliu la orice scară.

Deși nimeni nu pare să se sinchisească de existența lor, cei avizați, majoritatea lor pionieri în acest domeniu, printre care se numără și modesta mea persoană, au reușit, în ciuda greutăților materiale din perioada tranziției de la pauperitatea socialistă la lipsa de perspectivă capitalistă, să realizeze o descriere mulțumitoare a felul lor de-a fi. Observațiile comportamentului colectiv și individual, precum și experimentele făcute în laborator, au permis alcătuirea sintezei de față, supusă atenției unor somități, care au refuzat să se pronunțe și m-au amenințat cu diferite represalii dacă le divulg numele, prezentată apoi pe unul dintre site-urile gratuite de pe Internet, publicată prin

bunăvoința unor mecena autohtoni și laureată ulterior cu unul dintre premiile oferite la cunoscuta manifestare de artă și literatură science-fiction "Picnic la marginea Galaxiei".

Deși paleontologia nu ne oferă dovezile necesare, se poate demonstra indirect că bârzi au apărut cu mult înaintea oamenilor, fiind inițial făpturi acvatice, ce trăiau pe țărmurile oceanelor și se hrăneau cu zgomotul valurilor, viețuind cam după tipicul în care își duc traiul și astăzi coloniile coralifere. Structurile rezultate în urma acestor procese infogenetice au acționat simpatetic asupra diferitelor grupuri de viețuitoare submarine, accelerând evoluția octopodelor, apoi conchista cetaceelor. Nu se cunoaște cauza pentru care au părăsit acest mediu sațios și s-au alăturat primelor grupuri de hominizi, precum ne arată picturile rupestre, unde de obicei apar reprezentați prin niște spirale.

Momentul s-a păstrat în memoria colectivă, un bun exemplu fiind motivul labirintului dedalic, un spațiu ordonat menit să izoleze Minotaurul, reprezentare a instinctelor primare haotice. Până la Dedal, lumea a trăit pe o tipică susținută de elefanți. Arhitectul cretan a fost primul om care s-a înălțat în văzduh, a cucerit o dimensiune suplimentară, a căpătat o nouă perspectivă asupra realității, a constatat sfericitatea pământului. Credem, și, dacă discurile din Cnossos vor fi vreodată descifrate, veți vedea că nu greșim, că Dedal a fost primul om care a descoperit existența bârzilor. Faptul transpare din sfatul dat fiului său Icar, care n-a știut să păstreze măsura convenită între dimensiuni și, cuprins de beția zborului, s-a înălțat dincolo de limitele permise în minunata lume nouă, cea tridimensională.

Unii au protestat, de ce trebuie să vedem bârzi în toți codobelcii, astronauți extraterestri în orice reprezentare încornorată și O.Z.N.-uri în fiecă străfulgerare nocturnă? Spiralele apar și-n cărceii fasolei, și pe discul florii soarelui. Da, dar aceste plante au rămas necunoscute europenilor până la descoperirea Americii. De asemenea, ele nu pot constitui nici reprezentarea schematică a rostogolirii valurilor mării, deoarece apar ca motive ornamentale și la triburi situate în adâncul continentelor, despărțite de mare prin deșerturi sau codri de netrecut. Precum vedeți, rostul lor este de a umple golul dintre bi- și tridimensional, adică de a sugera exact spațiul unde viețuiesc bârzi.

Deși îi întâlnim la tot pasul, ochii noștri, obișnuiți să identifice doar formele precis delimitate, nu pot vedea un bârz decât dacă se concentrează anume asupra lui. Recunoaștem cu ușurință atât o cărămidă, o sferă sau un cilindru, cât și o piramidă sau un hiperboloid de rotație, dar numai deoarece sunt volume distincte, spații definite, corpuri mărginite, care practic ne sar în ochi. Spre deosebire de aceste forme riguroase, bârzi posedă mai degrabă o deformare caracteristică, fiind un fel de rotocoale pufoase, întinse între niște filamente transparente, îmbârligite și încârligite după niște reguli numai de ele știute. La fel cum nu veți găsi două zebre cu același desen al pielii, două amprente digitale identice sau două persoane cu aceeași structură genetică, nu veți întâlni nici doi bârzi identici. Unii conțin elemente ce se încovoie către dreapta, alții, la fel de numeroși, preferă să se răsucească mai mult înspre stânga. Deși această pondere sensibil egală ne-ar duce cu gândul la o distribuție bisexuală a bârzilor, observațiile dovedesc că structura preponderent dextrogiră

sau levogiră nu constituie caracteristici definitorii pentru a determina sexul indivizilor.

Față de ciuperci, care au ales cea mai complicată modalitate de a se perpetua, bârzi procedează mult mai simplu. Mulțimea bârzilor formează un grup multiplicativ, astfel încât prin compunerea unui bârz cu o bârză, realizată îndeobște prin suprapunere și însumare, rezultă tot un bârz, numai unul, diferit ca înfățișare, dar identic în manifestări cu genitorii săi. Cum amintita operație de multiplicare este comutativă, adică nu contează cine este deasupra și cine este dedesubt, ci numai cât sunt de suprapuși, orice discuție despre sexul bârzilor devine superfluă, el fiind la urma urmei o convenție a observatorilor din exterior, menită să ușureze identificarea indivizilor. Datele adunate demonstrează că acuplarea provoacă plăcere, dar, spre deosebire de specia noastră, caracterizată de un dimorfism orgasmic pronunțat (adică, în cazul unei relații armonioase, bărbatul are un orgasm intens, dar de scurtă durată, în vreme ce femeia ajunge mai încet să simtă plăcerea, dar apoi senzația persistă), bârzi nu manifestă nici un fel de diferențe în acest sens. Durata unui act sexual este de exact 27,1828 minute și nu depinde de factorii externi, precum ceasul din zi, intensitatea luminii, temperatura mediului, umiditatea aerului, viteza vântului, intensitatea sau cauza trepidațiilor etc.

Deși nimic nu-i împiedică să ducă o viață destrăbălată, bârzi preferă traiul liniștit în doi. Un cuplu de bârzi poate da naștere unui număr imens de urmași, circa 500 pe oră (durata medie de viață se situează în jur de 150 de ani, dintre care 120 sunt fertili!). Mortalitatea infantilă este neesențială, sub unu la mie. Cu toate acestea, ei preferă să dea viață numai la câte 10, maxim 20 de urmași (în medie, 12), probabil selectați pe baza unor criterii estetice. După împlinirea vârstei de 3 ani, tinerii bârzi nu mai depind de aceștia în vederea asigurării celor necesare, totuși ei rămân prin preajma părinților multă vreme, chiar după ce ajung la maturitate sexuală. De obicei, separarea este determinată doar de constituirea unui nou cuplu. Deși studiul bârzilor a însumat mai mulți ani de cercetare, nu s-a înregistrat nici un eveniment care să sugereze eventuale practici incestuoase.

Tinerii își consacră majoritatea timpului pentru cultivarea spiritului. Fiecare bârz adult constituie un tezaur de erudiție. Cum adoră să citească, în orice bibliotecă veți întâlni câteva dintre aceste făpturi diafane. Aspectul lor nebulos face să fie lesne confundați cu plasele de păianjeni, lucru care-i determină pe bibliotecari să-i lase în grija femeilor de serviciu. Unele dintre ele au încercat tot felul de insecticide ca să scape de teroarea șiragurilor translucide atârinate prin colțurile depozitelor sau deasupra meselor din sălile de lectură, a căror persistență le prilejuiau o continuă bătaie de cap, însă fără nici un fel de rezultate.

Bârzi manifestă o comportare pasivă față de majoritatea substanțelor chimice și particulelor elementare. Nu se dizolvă nici în apă, nici în vreunul dintre solvenții organici, iar acizii și bazele îi lasă nepătați. Pot trăi netulburați atât în adâncimile întunecoase ale oceanelor, cât și în strălucirea fantomatică a radiațiilor emise de miezul unui reactor atomic, întrucât structura lor internă, bazată pe ordonarea informațională, este negentropică, adică, mai pe înțelesul profanilor, respectă legea de conservare a energiei, dar contrazice cel de-al doilea principiu al termodinamicii, în formularea pe care actualmente noi o considerăm încă valabilă. Căci, de la demonul lui Maxwell citire, bârzul nu

este nici mașină termică și nici entitate statistică, lucru descoperit pe vremuri de Ludwig Boltzmann și întâmpinat cu atâta îndărătnicie de către academiile de știință, încât ea l-a determinat în cele din urmă să-și pună capăt vieții, deși reușise să supraviețuiască prohibiției din California.

Bârzi suportă fără probleme o gamă foarte largă de temperaturi. Rezistă atât scufundării în azot lichid, cât și expunerii la temperaturi apropiate de cea a suprafeței solare, adică aproximativ 6000 de grade, suficiente ca să vaporizeze instantaneu un filament de wolfram. Cum își conțin propriul vid, cel cosmic nu-i deranjează deloc, lucru care se poate să fi trezit interesul agenților spațiale (le-am contactat, dar au refuzat să facă vreo declarație în această privință). Nu exclud posibilitatea ca la sfârșitul deceniului trecut, în cel mai mare secret, niște astronauți bârzi să fi pătruns dincolo de fotosferă și să fi revenit de acolo cu mostre de plasmă solară, lucru care ar explica progresul brusc al cunoștințelor din domeniul fuziunii nucleare și graba cu care au fost parafate acordurile privitoare la bombele cu hidrogen.

Întrucât societatea lor funcționează pe baza unei empatii sociale generalizate, bârzi n-au lideri, nu fac politică și n-au de ce să se lupte. Unii susțin că tocmai acest lucru i-a determinat să se alăture speciei umane, deoarece noi înlăturăm această carență prin uriașele energii investite în eterna întrecere menită să individualizeze pe cei mai capabili. În vreme ce orice bârz este un bârz și niciodată nu va dori să fie altceva, orice om visează să iasă în față și se roagă lui Dumnezeu, să-i facă hatârul, s-ajungă și el, măcar pentru o zi, calif în Bagdad.

Bârzi profită de eterna noastră cârcoteală împotriva rânduieților lumii și își trag partea leului din orice altercație, deoarece între timp au renunțat să folosească zgomotele din natură ca sursă de hrană și s-au apucat să digere redundanțele de tot felul din viața noastră de zi cu zi: repetiții, bălbâieli, clișee, aglutinări, pleonasme, monotonii, răcnete haiducești și altele ca ele. Avântul mijloacelor de comunicare în masă și dispariția cenzurii au ajuns să le asigure traiul de zi cu zi, ba chiar bunăstarea. Un banal talk-show televizat le dă ce să rumege o întregă lună. O rundă de negocieri patronate-sindicate îi ajută să trăiască boierește un an întreg. Iar când, în urma vreunui accident mai grav, trebuie să se refacă, atunci se suie în primul tren și pleacă spre capitală, unde, la palatul parlamentului, bârzi și-au organizat un complex balnear.

Acest lucru explică și de ce bârzi pot fi întâlniți în număr mult mai mare în țările latine decât în alte părți ale lumii. De exemplu, în Țara de Foc, ținutul din extremitatea sudică a Argentinei, au fost contorizați de trei ori mai mulți bârzi decât la Stockholm, ceea ce explică de ce capitala suedeză a fost aleasă ca locul cel mai potrivit pentru decernarea premiilor Nobel. Cea mai masivă aglomerare de bârzi a fost raportată de savanții indieni, dar, după numai două zile de la apariția știrii, patrioții chinezi din fosta colonie portugheză Macao au anunțat o cifră aproape dublă.

Văd că ați început deja să vă examinați camera și vă întrebați ce veți face dacă veți descoperi unul pe tavan. Întâi, convingeți-vă că nu este o banală pânză de păianjen. Puteți folosi o brichetă sau un chibrit în acest scop, dar fiți atenți să nu vă ardeți degetele sau să nu vă aprindeți casa.

Dacă proba focului dă un verdict pozitiv, nu intrați în panică, viața Dumneavoastră nu este în nici un fel amenințată. Dar dacă totuși considerați că prezența unui bârz vă violează intimitatea, renunțați să priviți televizorul

sau să ascultați radioul vreme de o săptămână, anunțați-vă prietenii să vă ocolească, adoptați un stil de viață plictisitor și bârzul va pleca de la sine. În tot acest răstimp vă puteți deconecta citind romanele fluviu ale clasicilor ruși, să învățați japoneza împreună cu Anjin-san-ul naufragiat în shogunatul lui James Clavell, să îmbucați piesele unui puzzle de un metru pe doi sau să ieșiți pur și simplu pe baltă, la o partidă de pescuit.

Dar, dacă decideți să-i acceptați prezența, veți avea mult mai mult de câștigat. La fel cum pisicile se aciuiesc numai în casele cu o atmosferă specifică, maternă, plină de căldură sufletească, și bârzi preferă anumite locuri, în special cele unde oamenii schimbă idei, discută liber, încearcă să pună lumea la cale, să găsească rezolvări inedite. Ei bine, în prezența unui bârz, lucrurile se limpezesc de la sine, soluțiile salvatoare răsar ca ciupercile după ploaie, curcubeelul strălucesc în urma urgiei, dezvăluind comorile de înțelepciune îngropate în noi. Să nu uităm, rostul unui bârz este să modeleze haosul în structuri ordonate informațional. Din cauza însușirilor empatică specifice acestei specii, veți reuși să intuiți mult mai bine ce trebuie să faceți ca să ieșiți dintr-o situație imposibilă și veți dobândi un spor de încredere în propriile puteri. Iar dacă veți persevera, veți ajunge să vă înțelegeți pe sine, ceea ce, la urma urmei, nu este la îndemâna oricui.

LIMES nr. 3-4 (11-12) / 2000

DÂRZARTA BÂRZĂ

- odisee urmuzică -

Bârz a apărut adus de puhoai, în chip de etichetă pe o sticlă de apă tonică. De altfel, era singura formă de viață din râul cu pricina, de când apa ajunsese să spumege de neputință. În zilele lucrătoare, ba chiar și-n cele de sârbătoare, aglomerări pufoase rătăceau din văltoare în văltoare, lipindu-se de ramurile scheletice și de rădăcinile reumatice ale unor sălcii expirate. Izolată prin brațul fluid al unui șuvoi mocirlos de cotloanele malului, limba de mâl lucea ciocolatiu în bătaia soarelui, picurată cu urme de lișițe și ciori. Cum Tărăboi avea nevoie de un recipient în care să-și susprindă antigetul, pescui butelca, îi făcu plinul și o atarnă într-un ham. Cu un plici răsunător, întinse mațul perfuziei și îi înfipse acul din capăt în venă, apoi plecă în Nirvana, unde-și găsi deplina singurătate.

Bârz profită de ocazie și se dete jos. Se strecură ca un număr par prin ciurul lui Eratostene, lăsând o dără palidă și incomensurabilă. Tărăboi aburea descompus în factori comuni întrutotul diamantini, cu excepția unui detaliu diafan, redus la un apendice flasc, cu o sticlire vânăta, efect datorat, probabil, impurităților de alcool trotilic.

- Mortul cu ortul, viii cu viile, filozofă Bârz. Se pricepea de minune să-și compună o expresie potrivită în orice situație. Își prinsese cu diferite fermoare mai multe atitudini, câteva formule ambigue, ba chiar un sex erectibil, cu care putea să cocoșească pe oricine la nevoie. Făptură de o versatilitate impresionantă, oarecum antropomorfă, dotat cu o natură intuitivă, compensată de o inteligență judicioasă partajată, cu unele lucruri demente bine ținute în frâu. Bârz s-ar fi putut mândri într-o proporție rezonabilă cu titlul de produs final al evoluției darwiniene, dacă cineva și-ar fi dat silința să-l observe. Cum însă oamenii au avut dintotdeauna tendința să manifeste o grijă exagerată față de

egocentrismele proprii, el rămăsese neștiut, dar omniprezent, precum gravitația.

Săltat de un puseu gazos, Bârz se avântă în văzduh. Umbra lui adânc albastră se prelinse peste întinsele plantații de papură furajeră din lunca râului. Se lăsă purtat de curent în aval, prin lipsa zmeelor de odinioară, ucise de eroii desenelor animate, peste satele alunecate-n matcă, mănate din urmă de pădurile tăiate cu nemiluita, printre țancurile stâncoase, învolburate de cârceii câte unui cablu ruginit. Ici-colo, câte o ciocârlie psalmodia un imn în paleoslavă dedicat Soarelui. Din înălțimea notată îndeobște cu haș mic de mână, văzu ciurde de bivolițe contopite cu apa, balastiere hulpave și bacuri acoperite cu rogojini zdrențuite, trase deoparte pe mal. Un pod de cale înfierată unea ca o scoabă malurile de pe care porneau șinele împerecheate la nesfârșit.

Undeva, din continua năvală către pacea platitudinii, răsări un pământ policolor de ceață, semn că în depărtare se profila o localitate industrializată. Dintre vălătucii de vapori sulfuroși, când mai gălbejiți, când cutremurați de răbufniri roșcovane, se retrăgeau înspre terasele văii șiraguri prelungi de imobile. Geamurile lor rectangulare sticleau ca niște caracude macerate în oțet, transformând micile celule cenușii în tot atâția solzi tăioși.

Bârz micșoră altitudinea până la limita îngăduită de turbulențele extravilane, manevră astfel încât să ajungă deasupra unui drum și, adunându-și făptura într-un vârf de lance, plonjă către un autobuz de navetiști, ce tocmai se angajase într-o curbă. Pe porțiunea respectivă a șoselei înainta alene un car cu pănuși, tras de două văcuțe roșcovane. Șoferul cursei apăsă puternic pe frână ca să evite coliziunea, așa că Bârz se turti ca o plească pe rezervorul de fungicid tractat de o răpciugă de mașină agricolă. Amețit, încercă să se desprindă, dar nu mai reuși să se înalțe, ci pică grămadă în mijlocul drumului. Un vehicul de cursă lungă îl acroșă și-l târi până la bariera orașului, unde șoferul opri și scoase capul pe geam, în căutarea unor delicii. Dar ori venise într-un ceas nepotrivit, ori trecuse potera pe-acolo, căci nu era țipenie pe marginea drumului. Omul ambală în ciudat motorul și demară în trombă, grăbit nevoie mare să ajungă în orașul următor.

Bârz profită de haltă și se eliberă. Se hotărî să nu mai riște ca orbul, așa că porni rostogol către cea mai apropiată stație de autobuz și se urcă în prima mașină. Cum aceasta venea de la capătul de linie, nu ducea prea mulți călători : două femei cu fețe cioturoase și niște ecusoane prinse de piept, un bărbat cu cizme de cauciuc în picioare și o băbuță inocentă, cu gâsca ei cu tot. Pe parcurs, după ce depășiră cartierele de la periferie, urcară din ce în ce mai mulți călători, până când ajunseră să se calce pe bătători, înghesuiți la extrem. Un pici profită de micimea sa și scoase un ac cu gămălie, pe care-l strecură cu îndemănare, drept sămânță de zaveră. Oamenii înțepați începură să protesteze. O tânără cu niște picioare de arătat lumii își plesni vecinul, un puști de liceu mai neobrăzat. Lumea porni să comenteze aprins cele întâmplante, bucuroasă de puțină variație.

Bârz se trase mai aproape, până pe ghiozdanul unui vecin al șugubățului, dar făcuse o alegere greșită, deoarece acesta coborî undeva aproape de centrul orașului și se îndreptă către o clădire solemnă, cu un singur nivel. Evident, adăpostea o școală botezată cu un nume pompos, semn de demnă plictiseală. Fiecare bârz constituie un tezaur de erudiție. Cum adoră să se cultive, în orice

biblioteca veți găsi măcar una dintre aceste făpturi diafane. Multe dintre ele s-au dedicat artelor. Unii cred că Picasso a fost un artist foarte prolific. Lepădați-vă de sine și întrebați o bârză. Veți fi șocat să aflați care-i adevărul.

Preferă să se lipească de un călifar electric plasat pe marginea bulevardului central. Nici nu bănuia că își alesese un loc privilegiat, de unde putea să urmărească în voie principalul eveniment monden al zilei. Curând, fluxul de mașini se rări, iar bulevardul se transformă într-o pistă necălcată de beton, încadrată ici-colo de câte un subofițer de coalitie. O fanfară își zornăi tobele și mugi din alături. O procesiune de homosexuali îmbrăcați în haine de piele și de lesbiene dezbrăcate de ele se îndreptă către centru, purtând o pancardă pe care scria "Și noi suntem români!" și mai multe tablouri cu chipurile lui Decebal și Traian. Un țaran bătrân, în dreapta căruia stătea un înger frumos ca un arhanghel, își făcu semnul crucii și scuipă în sân. De la ferestrele îngrădite ale unei dubițe oprite la intersecție, care transporta acuzații de la arestul coaliției la judecățile recursive, se iviră mai multe mâini fluturânde și câteva figuri care-i salutară zgomotos pe manifestanți. Cele două torțe umane din fața Primăriei își reluară locul pe trepte. În așteptarea primarului, care plecase de vreo lună în vizită la omologul său din comuna islandeză înfrățită cu orașul sulfuriu, potențialii sinucigași își puseseră canistrele de benzină una peste alta și jucau cărți sub privirile plictisite ale celor două cătane de la pompieri. Încremenite alături cu extinctoarele carbonice la picior. Deasupra lor ticăia ca un cariu în creierul nopții imensul ceas sarmizegetusic, care indica temperatura exactă cu o marjă de o varză.

Bârz se retrase de pe călifarul ținut pe malul marelui fluviu uman și poposi lângă un rond de nopticele, ocolind o joie mare, care călca orbește către trecerea de pietate, tocând mărunț asfaltul între catalige. O secătură de trândăfir îmboboci în lumina poleită a adierii de primăvară și-și deschise, pe nepusă masă, corola de imun. Din ea căzură doi tahioni duhnind a tutun și tescovină, precum și-o cobză răcită. Floricelul își strecură cu grijă mâna în buzunar și fluieră mefistofalic a pagubă. Tulburată, joimărița se întoarse și toarse dintr-un caier de dor plâpând, cu arătătorul, o suviță căzută pe tâmplă. Trândăfirul tremură spin cu spin, virgulă cinci. Se dezrădăcină și, potopit din adânc până-n înalt de o transpirație rece, o scaldă aprig :

- Fă-mă, Doamne, valul trei și m-aruncă-ntre femei !

În locul său își mută imediat mușuroiul un orbital galantic.

- Am onoarea să declar că ești un scaiete cu pene ! se burzului acesta pe un ton iretractibil.

Trândăfirul încremeni derutat. Obolul galantic vibră degajat, stăpân pe situație. Se adânci în privirea ielei și o chemă drăgăstos.

- Machito ! izbucni joiana și se aplecă să-i adune, val cu val, vâl cu vâl, poalele afânate. Gogoloaiete crețe de pământ au dat ropot printre degetele firave. Întreaga movilă prinse să clocotească și o cuprinse tandru pân' la gleznișoare, pân' la fățișoare, pân' la buzișoare...

- Doare, se plânse iala.

- Da, dar cât de plăcută este durerea dragostei, insistă voluptosul orbital și-i îngână la ureche un cântec din vechime: "zidul meu te strânge, patima-ți înfrânge..." Joimărița se lăsă îmbătată de mireasma țărâncii jilave și se scufundă cu totul în focul dragostei la prima vedere. Pe lungile-i cosițe rămase la suprafață înmuguriră o sumedenie

de evantaie foliculare și câteva mănunchiuri florale aleator parfumate, alcătuiind un splendid buchet de mireasă.

Martor neputincios la neașteptata înțelenire, floricele ezită un pic, însă foarte puțin, apoi aruncă cu tâlcul vorba aceea ce le vindecă pe toate. Bârz, mișcat de neprihănită străfulgerare de romantism, decise entuziasmat că azi se va înfățișa lumii întru toată cruzimea sa și trase de fermoarul cu pricina. Își decopie atributele masculine și le strecură discret în buzunar. Mai prost din fire, trândăfirul se supără ca văcarul pe sat. Ca să se răcorească, bătu măr doi gardieni publici ce stăteau gură-cască pe acolo, apoi în retragere.

Bârza, o vom numi așa întrucât nu peste mult timp urmează să devină femeie, se așază nepăsătoare picior peste picior pe o bancă, așteptând să i se primenească hormonii. Se scărpină pe îndelete: întinsă de rotunjimile din ce în ce mai proeminente, pielea o mânca peste tot. Nu trecea pentru prima oară printr-o astfel de transformare, dimpotrivă. În plus, psihologia circulară o domina și în răstimpurile când găsea mai nimerit să-și arboreze bărbăția, cu toate că uneori simțea nevoia să țină strâns frâiele unei situații sau să-și arate întreaga măsură.

Își schimbă poziția. Urmând un imbold lăuntric, își lăsă ușor capul pe spate, dar, ca de obicei, gestul ei rămăsese neremarcat. Doar un comunitar cu un stâng nătâng și cu un drept de rezidență nelimitat se dădu rotocol prin împrejur. Cum nu căpătă nimic de mâncare, lătră o vreme lugubru, apoi plecă să răscolească coșurile de gunoi. Mare brânză ! Spre deosebire de câinii vagabonzi, Bârza se mulțumea cu foarte puțin : ea se hrănea prin preluarea energiei redundante, cum ar fi cea rezultantă din aglutinările succesive ale oratorilor prolixii. Avântul mijloacelor de comunicare în masă și dispariția cenzurii îi asiguraseră traiul de zi cu zi, ba chiar bunăstarea. Un banal talk-show televizat îi dădea ce să rumege o întreagă lună. O rundă de negocieri cu sindicatele o ajuta să trăiască boierește un an întreg. Iar când, în urma vreunui accident mai grav, trebuia să se refacă, atunci se suia în primul tren și pleca la București, unde, la palatul parlamentului, bârzelor își organizaseră un complex balnear.

Niște chelălăituri disparate îi atraseră atenția. Lângă rondul de nopticele apăruse un bulldogzer. Comunitarul dispăru cu coada între picioare, iar Bârza se făcu una cu banca. Bulldogzerul scurmă pământul cu ghearele sale puternice, smulse coșurile de gunoaie, cu suportul lor ecologic cu tot, frânse banca în două și dărâmă suporturile de beton. În urma lui, apărură un imens tăvălug, care netezi totul dintr-o rostogolire. O macara mânăuită de niște meseriași în combinezoane plantă o colivie de aluminiu și de sticlă metalizată, în vârful căreia scria cu litere șchioape: "ȚAPINARU & JAGGER, avocați de divorț". Un Mercedes argintiu parcă imediat lângă ea, zdrobind fără milă ceea ce mai rămăsese din cosița joimăriței. Bârza profită de nesperata șansă și se urcă iute pe capota automobilului. Femininitatea ei dădu o strălucire aparte suprafeței metalizate. Avocatul le zâmbi prietenos muncitorilor care racordau chioșcul la cablurile de telefon și de curent, dădu mâna cu șeful de echipă, ocoli căsuța metalică, încercă ușa, care se deschise lin, de parcă ar fi plutit pe țâțâni, își vârî nasul înăuntru și, în cele din urmă, se declară satisfăcut. Un claxonat nervos îi făcu să se întoarcă. Pe o altă remorcă stătea o coșmelie similară, atât doar că pe vârful ei scria "AUREL POP-POPESCU, cabinet particular, ginecologie și obstetrică".

Înțelegător, destrăbătorul de familie se urcă în mașină și trase de volan către stânga, părăsi zona periculoasă cu spatele, scuipă pe trotuar de trei ori în timp ce-și frecă boabele, apoi își așază piciorul pe accelerație cu dexteritatea unui organist care interpretează o fugă de Bach și demară voinicește. Simțea nevoia să-și împărtășească bucuria cu cineva, așa că se duse sfoară la amanta partenerului său. Aceasta locuia ceva mai încolo, într-o garsonieră situată la parter, care adăpostise până nu demult firma lor. Cum, după 23 de ani de conviețuire, trei copii, două case și câte o mașină pentru fiecare, ce constituiau dezastrul primei căsnicii, secretarul primăriei se hotărâse să înceapă o viață nouă, alături de noua lui secretară. Țapinaru și Jagger îi reprezentaseră cu succes interesele în instanță și reușiseră să obțină discret o hotărâre judecătorească favorabilă, în ciuda încrâncenării dovedite de fosta soție.

Ca urmare, primăria aprobase scoaterea din fondul public și vânzarea garsonierei către o persoană de încredere, atent selectată din cercul intim al celor doi asociați, la prețul unui carton de whisky scoțian original, și, cum nu putea să-i lase pe apărătorii legii în stradă, le repartizase un spațiu absolut central, la bulevard.

De această dată, bucuria avocatului fu știrbită, pentru că domnișoara cu pricina ieșise în oraș. Examinând rafinamentul neostentativ cu care amenajase interiorul locuinței, Bârza fu nevoită să recunoască cu invidie că fătuca nu era o fitecine. Ei, își zise, ale tinereții valuri... Cum trăise mult, văzuse destule cazuri asemănătoare și, trebui să admită, nu întotdeauna cu un deznodământ tragic. Poate că și de această dată va fi cu noroc.

Bărbatul se întoarse la mașină și, după un scurt răgaz de gândire, porni către sediul partidului, deoarece nu peste mult urma să se definitiveze lista candidaților la alegeri și, vorba din prostime, cine nu seamănă, nu culege. El semăna foarte bine cu domnul președinte al filialei județene, nu de alta, dar era fiul acestuia, așa că în mod normal n-ar fi avut de ce să-și facă probleme. Dar trăia aici, în această țărișoară, și știa din experiență că socoteala de acasă nu se potrivește întotdeauna cu cea din târgul Bucureștilor. Nu strica niciodată să afle de unde bate vântul și pe cine poartă cu sine către înălțimi.

Bârza îl urmă bucuoroasă. Sediile de partid constituiau un fel de restaurante selecte, locurile unde se putea ghiftui după pofa inimii cu tot felul de delicatose. În plus, aici întâlnea întotdeauna alți semeni de-ai ei și i se oferea prilejul să ducă o viață socială, să schimbe impresii, să filozofeze pe câte unul, eventual, să se lase luată de val și să trăiască emoțiile vreunei aventuri.

Domnul avocat intră de-a dreptul. Secretara îi răspunse zâmbind complice la compliment. Ușa biroului central era deschisă. Se opri în pragul ei, cercetând atent tavanul. Oricât ar fi căutat, n-ar fi găsit un fir de păianjen în încăpere, și asta deoarece domnul președinte de filială ținea foarte mult la Țițușca, musca lui dresată. Prin aplicarea consecventă a principiului "mierea dulce mult produce", reluase experiențele lui Pavlov și reușise să determine năstrușnica insectă să bâzâie la comandă mai multe cânticele de of și inimă albastră, ba chiar să imite unele sunete domestice, precum uruitul mașinii de măcinat cafea, discretul zgomot al contorului de curent electric ori explozia elicopterului care-l purta pe Agentul 007, distrus de un porumbel lansat de pe submarinul cu pedale "Hăis Shi-cea", ultimul produs al tehnologiilor de vârf nord-coreene. Transformată în cele din urmă într-un exemplu de

disciplină și devotament, Țițușca se cuibărise în vârful uneia dintre căciulile stăpânului. Ca să nu dea apă la moară bârfelor, acoperământul cu pricina fusese mutat în cele din urmă pe capul unui poet de ghips. Rezemat de bustul cu pricina, un bârz număra cosițe de zâne.

Cum îl văzu, bârza simți că i se aprind călcâiele. Pocni din ele să le stingă, dar fără efect. Sfârâiau ca un foc de artificii. Una dintre scânteii căzu pe mochetă, alta printre zierele aruncate pe o măsuță. Văzând norișorii de fum, mascota filialei de partid începu să țiuie ca o alarmă auto. Colac peste pupăză, telefonul începu să țărâie nervos. Domnul președinte de filială îl ridică reflex.

- Sari, bă, că ți-a luat foc coșmelia ! răcni din receptor vocea subofiterului de la unitatea specială de telecomunicații.

- Mulțumesc ! răspunse calm bătrânul și puse aparatul în furcă. Se întoarse către fiul său :

- Cică arde !

- ...tu-i mama ei de viață ! izbucni fără voie specialistul în divorțuri.

Furios, își scoase haina și începu să izbească elegant, și în dreapta și în stânga, cu ea. Supusă unui astfel de tratament violent, potențial represiv, presa se risipi înflăcărată prin toată camera. Când sosi secretara cu o sticlă de sifon în mână, juca deja ditamai pălălaia. Bârzul se ridică de pe soclu și spuse grav :

- N-am întâlnit până acum o făptură atât de focoasă.

Bârza înmărmuri de fericire, ignorând eforturile depuse de domnul președinte de filială ca să salveze ficusul bengalic, principalul obiect de patrimoniu al partidului. Îi răspunse feciorelnic, după datină :

- Unde tu ești Bârzăune, eu vreau să-ți fiu Barză.

Cafetiera își dădu duhul cu un trosnet electric. Focul cuprinse și masa, amenințând mapa pe care fusese uitată ștampila filialei. Într-un gest de suprem sacrificiu, secretara își suflecă mânecile, își strecură mâna prin perdeaua de flăcări și o recupără, în vreme ce tatăl și fiul încercau să scoată pe ușă telefaxul și copiatorul.

Bârzul trecu calm peste ei și o cuprinse tandru în brațe.

- Rămâi, că ești atâta de frumoasă !

De afară se auzi sirena mașinii de pompieri. Se opri exact în fața clădirii și începu să-și îndrepte scara cea deșelată. Fereastra se sparse, împreună cu un colț de zid - era o clădire veche, de pe vremea lui Franț Iosif. Din cadrul ei, o tulumbă începu să-și verse prisosul. Bârza flutură prelung din gene și-și lăsă capul pe pieptul alesului :

- Promiți ca întotdeauna tu să duci gunoiul ?

Picurii mântuitori răpăiau năpraznic. Un zumzet jalnic răzbătu dinspre tavan. Bârzul își ridică ochii. Amețită de fumul gros din încăpere, cu platoșa de chitină îngreunată de apă, micuța artistă bâzâia neajutorată. Se întinse până la ea și-i dădu un bobârnac, ca s-o ajute să se refugieze într-un loc mai ferit. Doi soldați săriră peste pervaz și începură să sfarme cu târnăcoapele resturile fumegânde de mobilă. Văzând că situația începe să se normalizeze, bârzul se întoarse către iubită și rânji satisfăcut :

- De gunoi îmi arde mie !?

*Premiul pentru proză la Zilele URMUZ 2000 (Tulcea).
Câteva fragmente au apărut în revista TOMIS 7(360)/2000*

AURUL ȘI TEZAURUL SCIENCE - FICTION

(1) AURUL, O VALOARE NEDEMONETIZATĂ

În 1298, **Marco Polo**, primul european care a explorat Orientul Îndepărtat, îi povestea colegului său de celulă din închisoarea datornicilor ce lucruri minunate a văzut în China aflată sub dominația tătarilor. La fel cum scribul grec **Priscos** s-a lăsat entuziasmat de cinstea, moravurile simple, vitejia și înțelepciunea hunilor de sub stăpânirea lui **Attila**, călătorul venețian a descris cu o vădită admirație felul cum **Kubilai**, cel de-al șaselea mare han, își guverna împărăția. Printre altele, **Marco Polo** a stârmit vâlvă amintind în capitolul LXXXI că monetăria din Cambaluc, Beijingul de azi, "**bătea monedă din scoartă de dud**", adică tipărea bancnote de hârtie, lucru imposibil de crezut în "civilizata" Europă a Evului Mediu.

Onorabilii negustori, experimentații armatori, comercianții unși cu toate alifiile și pricepuții meșteri din felurile bresle, toți cei înghesuiți în căsuțele de bârne cu câte două-trei caturi, înșiruite pe ulicioare insalubre, fără nici un fel de canalizare, bântuite periodic de ciumă sau holeră, preferau să-i dea crezare lui sir **John Mandeville** sau altor șarlatani ce povesteau despre insulele unde pomii rodesc rațe, despre phoenixul care se coboară pe rugul înălțat în curtea templului din Heliopolis și-și dă singur foc, ca apoi să renască din propria cenușă; despre existența neamului de oameni care țopăie de zor într-un singur picior, căci numai unul au, dar acela e de mare folos, întrucât în ceasurile toride ale amiezii se culcă pe spate și se odihnesc în umbra unicei tălpi sau despre aprigele bătălii purtate între pitici călare pe capre și cocorii din Etiopia.

Spre deosebire de aceștia, **Marco Polo** susținea că **Kubilai Khan** a tipărit atâția bani de hârtie cât "*și-ar fi putut cumpăra întreaga visterie*", iar "*toate neamurile de sub stăpânirea sa plăteau cu această monedă toate mărfurile, mărgăritare, aur și argint și pietre scumpe și îndeobște orice lucru.*"

Cum adică, un petic de hârtie, care cântărește o nimica toată, valorează cât o livră de argint ? râdeau venețienii. Aurul e puternic, poți să-l pipăi, poți să-l încerci între dinți. Hârtia se mototolește sau se destramă. Așa e, venea replica, dar "*dacă strica sau rupea cineva vreuna din aceste hârtii, se putea duce la monetăria marelui rege și îndată i se schimbau...*" Cum statul, prin persoana împăratului, garanta valoarea bancnotelor, oricine refuza să accepte banii de hârtie era scurtat de un cap. Ca urmare, "*negustorii îi primeau de bună voie și îi cheltuiu în toată țara.*" În acest timp, **Kubilai** adunase la Beijing aurul milioanei de supuși din întreg cuprinsul Imperiului de sub Cer și rătăcitorul venețian putea să afirme fără să exagereze că "*toți domnii din lume nu aveau atâtea bogății câte avea marele Han singur.*"

Zice o vorbă: "banul e ochiul dracului". Bancnota avea să devină o realitate europeană abia peste cinci-șase secole. În actul întâi din partea a doua a dramei "**Faust**", **Goethe** ni-l prezintă pe Mefistofel, va să zică pe Michiduță în persoană, la lucru, străduindu-se să-i zăpăcească pe oameni, explicându-le avantajele emiterii unor bani de hârtie, garantați cu aurul comorilor nedescoperite încă, în fapt, niște bancnote fără acoperire :

"Hârtia asta-n loc de aur și mărgăritar,/ Cât de comodă e, îndată știi ce ai, deplin./ Nu trebuie s-o vinzi întâi, sau să te târguiești,/ Și după voie te îmbeți cu dragoste și vin./ De vrei metal, zaraflu-i la-ndemână./ (...) Ce-am râvnit cu sete, am ajuns./ În țările împărătești se vor găsi/ De-acum hârtie-n loc de aur, prea de-ajuns." (traducere de **Lucian Blaga**)

Le povesteam toate acestea acum câțiva ani elevilor mei, amintind și o altă "invenție" mongolă : poșta rapidă. Am încheiat prevestind dispariția banilor de hârtie odată cu apariția mijloacelor electronice de plată. Astăzi, majoritatea românilor folosesc în mod curent cartele telefonice, iar pe străzile marilor orașe au apărut automatele bancare, unde oricine dispune de un card poate să obțină ceva numerar. S-ar putea ca nepoții noștri să folosească bancnotele doar pentru a alcătui colecții numismatice, plățile fiind efectuate prin transferări simbolice, în limita creditelor disponibile, prin rețeaua globală de calculatoare. Dacă antica bancnotă chineză avea o acoperire în aur și era totuși palpabilă, "creditele galactice" vor fi susținute de valori mult mai abstracte, precum volumul producției vândute sau al serviciilor utilizate, și nu vor putea fi numărate în palmă.

Despre această stare de fapte ne povestește și **Isaac Asimov**, în ultima sa povestire, laureată post-mortem cu un premiu Hugo. Ea a fost tradusă de **Mihai Dan Pavelescu** și publicată în numărul 17 al *Jurnalului SF*. Scrisă în 1991, pentru a celebra memoria marelui **John Campbell**, un veritabil "geambaș de succese literare", cum l-ar descrie băștinașul dâmbovițean, "Aur" prezintă o epocă viitoare când calculatoarele au pătruns în toate domeniile vieții cotidiene. Un regizor genial, care a reușit să realizeze o transpunere de succes a dramei regelui Lear cu ajutorul simulatoarelor video și audio, este abordat de un obscur autor de romane science-fiction și rugat să monteze un roman ce tratează tema dragostei la o specie extraterestră trisexuată, motiv prezent într-una dintre capodoperele asimoviene, "**Zeii înșiși**". La început, maestrul refuză. Devenise cel mai cunoscut realizator de spectacole și nu ducea lipsă de nimic, mai precis, își putea permite orice. Însă scriitorul scoate din mânecă un as ascuns:

"- Așteptați. Nu vă ofer bani electronici. N-am spus că-mi voi introduce cartea de credit într-o fantă ca să vă transfer în cont suma amintită. Eu mă refer la AUR (...). Aur ! Priviți prin prisma unui transfer electronic banii nu reprezentau nimic. De la un anumit nivel dispărea senzația de bogăție sau de sărăcie. (...) Lumea nu făcea altceva decât să transfere, să transfere iar să transfere.

Aurul era însă altă chestiune. Îl puteai pipăi, fiecare monedă avea greutate. În grămadă, monezile aveau o frumusețe scilipitoare. Reprezentau o bogăție ce putea fi apreciată și simțită tactil..."

"- Despre ce fel de roman e vorba ?" cedează în cele din urmă maestrul.

Iar răspunsul vine crud, neiertător, prevestind greutatea muntelui ce va trebui excavat pentru a ne bucura în final de strălucirea metalului solar:

"- Science-fiction."

(2) AURUL SUBTERAN

Jack London nu este singurul autor care a descris în romanele sale "febra aurului" din 1896, când zeci de mii de oameni s-au aventurat în ținuturile înghețate din Alaska ca să se îmbogățescă peste noapte. **Jules Verne** a manifestat

un interes constant față de explorarea ținuturilor de dincolo de Cercul Polar, concretizat în romane precum "**Căpitanul Hatteras**", "**Țara blănurilor**" sau "**Întâmplări neobișnuite**", unde chiar și-a propus să topească gheața de la Pol prin modificarea înclinației axei în jurul căruia se învârte Pământul. Când copiii căpitanului Grant traversează Australia în căutarea părintelui pierdut, drumul lor trece peste muntele Alexandru, regiunea unde zeci de mii de "termite cu două picioare și fără aripi" au dat năvală în 1852 să răscolească ținutul, în speranța că vor da lovitură.

Acțiunea din "**Vulcanul de aur**" se petrece între 1897-1899, adică tocmai pe vremea când în ținutul Klondike, aflat la granița americano-canadiană, se îmbulzeau tot mai mulți "diggeri". Câțiva prospectori află că la circa cinci sute de kilometri de Dawson City, pe malul Oceanului Arctic, se înalță Golden Mount, un vulcan stins, doldora de pepite aurifere. Informația se dovedește ca fiind întrutotul adevărată, cu o singură excepție: craterul s-a activat, iar emanațiile gazoase îi împiedică pe căutători să culeagă roadele pământului. Dar dacă Mahomed nu poate să se ducă la munte, vine muntele la Mahomed. Eroii lui **Jules Verne** hotărăsc să provoace erupția vulcanului. Atacul unei bande de răufăcători complică situația. Obligați să se grăbească, ei reușesc să-i învingă pe tâlhari, dar ce folos? Sub puterea focului subteran, aurul se preschimbă literalmente în fum :

"Pulberea de aur, încinsă la maximum și azvârlită cu o putere nemaipomenită, se rotunjea ca o cupolă deasupra craterului. Dincolo de această boltă de foc, flăcările se înălțau urlând până la nori, scaldând într-o lumină sinistă ținutul, până la marginile zării."

Într-un alt roman, "**Cinci săptămâni în balon**", doctorul Fergusson și tovarășii săi reușesc să salveze un misionar pus la stâlpul chinurilor de canibalii Nyam-Nyam. Cum însă intervenția lor vine prea târziu, îl îngroapă creștinește în munții de la marginea Saharei, într-un pământ doldora de aur, "**o Australie și o Californie unite în fundul unui deșert**". La insistențele lui servitorului său Joe, doctorul acceptă să înlocuiască leștul balonului cu prețiosul minereu, așa că drumul parcurs de îndrăzneții aeronauți de-a curmezișul Africii a fost marcat de bolovanii de cuarț aurifer aruncați peste bord.

Dar bogățiile sunt arareori plasate la suprafață, de aceea săpătorii trudesec din greu ca să scormonească măruntaiele munților în căutarea lor. Ce-i drept, sunt mineri și mineri. Nu putem compara aventurierii americani, veșnic în goană după câștiguri facile, cu mândrii băieși de pe la noi. Referindu-se la "**Țara de piatră**", ale cărei comori au prelungit viața imperiului roman și au dat strălucire curții vieneze, **Geo Bogza** afirma că:

"Două lucruri sunt prețioase în Munții Apuseni și le-au făcut faima: oamenii și aurul. (...) Între roci masive, strâns încheștate una de alta, fășii abia perceptibile, de aur, te fac să cetești ca în palmă destinul clocotit al oamenilor."

Uneori natura îi scutește pe oameni de corvoada săpatului. În "**O călătorie spre centrul pământului**", **Jules Verne** își coboară eroii prin gura unui vulcan islandez stins și-i poartă până la o adâncime de 35 de leghe (156 km), unde întâlnesc oglinda subterană a unei mări antediluviene. În drumul lor, întâlnesc straturi de sisturi cristaline, prin care "șerpuiau filoane metalice de aramă, manganiți cu urme de platină și aur". Dar, în lumea hornurilor de piatră seacă, drumeții însetați prețuiesc mult mai mult apa potabilă.

Unii susțin că nu trebuie să cobori într-atât ca să dai peste cornul abundenței. În "*Hiberboloidul inginerului Garin*" (1927), **Alexei Nikolaevici Tolstói** pleacă de la teoria că sub scoarța terestră ar exista o regiune, numită Zona Olivinei, formată din trei straturi: primul, cel mai apropiat de suprafață, conține lavă și zgură; al doilea cuprinde olivină, fier și nichel; iar cel de-al treilea metale grele aflate în stare de fuziune: aur, platină, zirconiu, plumb și mercur. Acestea din urmă sunt produse de dezintegrarea radioactivă a unui metal supragreu, necunoscut în natură, notat cu M, care înconjoară nucleul de heliu cristalin al Pământului.

Adâncimea de la care începe Zona Olivinei variază. În unele regiuni ale Pacificului, ea este mai mică, uneori găsindu-se la numai cinci kilometri de suprafață. Inginerul Garin dorește să ajungă la ea și folosește în acest scop un aparat care prin efectele sale se dovedește a fi anticiparea laserilor de mare putere: hiperboloidul luminos. Roca vulcanică este vaporizată instantaneu de raze calorice de o energie nemaîntâlnită. Tot ele scufundă o escadră formată din nave de război americane, dotate și cu hidroavioane, o veritabilă "armadă" a secolului XX trimisă să-l oprească pe aventurier. La o adâncime de opt kilometri, "cârțița" ajunge în zona căutată și nu peste multă vreme puțul tăiat în măruntaiele planetei se umple de amalgam, un aliaj de mercur și aur.

Bazele economiei mondiale au fost așezate, la începutul istoriei, pe etalonul aur. Orice valoare poate fi reprezentată printr-o cantitate de metal prețios, care, totodată, constituie și o marfă supusă legilor ce guvernează economia de piață. Metalul solar este la rândul-i prețuit în funcție de cerere și ofertă. Sir **Isaac Newton** a descoperit forța gravitațională și caracterul ei universal, a folosit pentru prima oară calculul diferențial pentru a descrie mișcările mecanice, a descompus lumina diurnă în cele șapte culori, trecând-o printr-o prismă și a inventat telescopul cu oglindă, dar titlul de noblete i-a fost acordat pentru că a făcut ordine în încălcările socotelii ale visteriei Angliei și a reușit calculele cu precizie ce cantitate de argint reprezintă echivalentul unei uncii de aur.

Inginerul Garin și-a propus să șantajeze lumea și să preia frâiele puterii tocmai prin scăderea prețului (parității) aurului, însă era conștient că nu putea întinde coarda excesiv de mult, de aceea aștepta să se adune o cantitate suficientă de metal prețios, ca apoi să dinamiteze puțul adâncit către Zona Olivinei. Confruntat cu vapoarele care descărcău și vindeau aur cu doi dolari jumate kilogramul, Senatul S.U.A. l-a declarat dictator, iar apoi s-a străduit să-i impună un anumit stil de viață, specific high-life-ului. Suflet de rus, Garin s-ar fi deconectat uneori cu câte o gură de coniac francezesc, dar a descoperit iute că trăia în țara prohibiției și a presei atotprezente, așa că jocul acesta l-a plictisit repede și a profitat de prima revoltă ca s-o întindă, lăsându-și o sosie în loc. Vorba cântecului: "*banii n-aduc fericirea...*"

(3) AURUL DIN MĂRI

"*Nobilis in mobile.*"

Așa am putea parafraza celebra deviză înscrisă pe toate obiectele de la bordul submarinului Nautilus, cu care **Jules Verne** ne poartă din 1869, neîncetat, câte "*20.000 de leghe sub mări*" de fiecare dată: "*Mobilis in mobile*", adică mișcător în elementul mișcător.

Fiind singurul în măsură să străbată oceanele și să le exploateze, căpitanul Nemo beneficiază nestingherit de imensele averi răpite de furtunile marine sau pierdute în urma confruntărilor navale. El le folosește pentru a ajuta popoarele asuprite, dar și pentru a-și purta vendeta. După ce-a străbătut Mediterana, misteriosul răzvrătit, care a ales să lupte singur împotriva tuturor ca să răzbine uciderea celor dragi, își vizitează "bancherul" din golful Vigo: un teatru de luptă unde zac epavele unor corăbii pline cu bogățiile răpite de spanioli de la popoarele Americii. În vreme ce membrii echipajului încarcă pe Nautilus lingouri și giuvaiere de o valoare impresionantă, căpitanul Nemo își întreabă colegul, prizonierul și cronicarul:

"- *V-ați închipuit, domnule profesor, că marea ar putea ascunde atâtea bogății?*"

Răspunsul lui Arronax surprinde, deoarece ne reamintește că problema poate fi abordată și dintr-un alt punct de vedere:

"- *Știam că argintul care se află în mări este socotit la două milioane de tone.*"

Cifra avansată e mult mai modestă decât în realitate, dar atrage atenția asupra că, în afara comorilor ajunse în adâncuri ca urmare a naufragiilor, apa mării conține și metale prețioase sub formă de săruri dizolvate într-însa. De exemplu, aurul se află într-o proporție neînsemnată: douăzeci de miliardimi. Dacă vă veți aduce aminte că oceanele acoperă 70,8 % din suprafața Pământului, adică aproape trei sferturi, iar volumul de apă conținut de ele se ridică la impresionanta cifră de 1 362 455 000 kilometri cubi de o densitate medie de 1035 kilograme pe metru cub, adică o masă de 1 410 141 000 000 000 tone, e ușor să aflați ce cantitate de metal brut constituie minusculul procent: 28 202 818 000 tone. **Aurel Lecca** ne dă o cifră dublă în cartea sa, "*Comorile pământului*", în vreme ce specialiștii bancari, precum **Nicolae Murnu** și **Mugur Isărescu**, sunt mai ponderați în estimări și înjumătățesc valoarea calculată de noi, dar chiar și așa este o cantitate "*de 100.000 mai mult decât a fost acumulat până acum de om*".

"- *Fără îndoială*", îl aprobă căpitanul Nemo, "*dar ca să extragi argintul acesta, cheltuielile ar întrece câștigul*". Omul de geniu, care încredințase propulsia, manevrarea și apărarea submarinului său electricității, "*un element puternic, ascultător, rapid, ușor de mânuit, bun la toate și care domnește pe vas ca un stăpân*", se gândea probabil la un procedeu fizic, cum ar fi electroliza.

John Burdon Sanderson Haldane a fost un genetician, fiziolog și matematician englez, strămutat în mirifica Indie, autor al unor lucrări fundamentale în toate aceste domenii, fiind prezent atât în lucrările enciclopedice autohtone, cât și în cele din străinătate. Multe dintre ideile sale sunt discutate de **Bogdan Stugren**, în volumul "*Evoluționismul în secolul XX*". **J.B.S. Haldane** a mai scris eseuri și lucrări de popularizare a științei, încununat cu un premiul Kalinga acordat de UNESCO, precum și o seamă de povestiri destinate publicului tânăr. Cu toată faima savantului, proza sa SF este încă quasinecunoscută cititorilor români, semnalarea făcută de **Mircea Naidin** în magazinul HELION 4/noiembrie-decembrie 1994 fiind floarea cu care nu s-a făcut primăvară. În ceea ce ne privește, a scris povestirea "*Fabricanții de aur*", apărută la noi în 1984, când **Ágoston Hugó** a adunat lucrări science-fiction scrise de savanți celebri într-o antologie de limbă maghiară, publicată la Editura Kriterion.

În povestirea lui **Haldane**, problema recuperării metalelor dizolvate în apa mării este rezolvată cu ajutorul chimiei. Un cercetător scoțian, familiarizat cu formalismele mecanicii cuantice, este acostat într-o cafenea din Paris de un individ cu o înfățișare de cerșetor, care îi întinde niște foi pline de calcule științifice. Devenit curios, acceptă să se întâlnească cu omul respectiv. Acesta îi povestește că se numește Martin și a făcut parte dintr-un grup de trei cercetători condus de Eugene Galois, un matematician de geniu, care, pornind de la funcțiile de undă ce descriu comportarea unui atom de aur, a reușit să stabilească formula auronului, un compus chimic organic capabil să precipite aurul din apa mării. Ca urmare, cei trei și-au construit în cel mai mare secret o fabricuță, lângă o sărărie de pe malul mării. După ce au depus la bancă o mare cantitate din aurul astfel obținut, tinerii s-au trezit somați de Asociația Internațională de Protejare a Intereselor Capitaliștilor, formată din proprietarii și acționarii unor societăți miniere, să renunțe la această formă de obținere a metalului prețios. Cum, au refuzat să se supună, au fost atacați și lui Galois i s-a pus în cărcă uciderea celui alt asociat al său. În ciuda eforturilor depuse de Martin și de apărătorii angajați de acesta, matematicianul a fost deportat pe Insula Diavolului, unde a și murit curând, molipsindu-se, chipurile, de o boală transmisă de tovarășul său de celulă, un papagal ținut în colivie. Adevărații ucigași reușesc să-l elimine și pe Martin, iar apoi încearcă să-l ucidă și pe chimistul scoțian căruia i s-a destăinuit. În lipsa altei alternative, acesta se preface beat și se lasă dus în arestul poliției franceze, unde, ca să-și scape pielea, face publică întreaga poveste.

Dintre aventurile nenumăraților "vânători de comori scufundate" imaginați de autorii români aș dori să reamintesc doar una, peste care s-a așternut o nemerită uitare: "**Tridentul de aur**" de **Radu Nor**. Romanul, publicat în 1972 la Editura Militară, a fost scris ca și o continuare a thrillerului "**Întoarcerea păianjenului**" (1971). Firul epic împletește două idei incitante: una din viitor și una din trecut. Armata română testează în cel mai mare secret o aerodină, un aparat de zbor de formă lenticulară. Radu Coman, ofițerul de informații însărcinat cu păstrarea secretului operațiunii, își dă seama că, în ciuda precauțiilor luate, au fost spionați. "Farfuria zburătoare" a fost fotografiată cu un film special, care dezvăluie structura internă a aparatului. Cum firele duc către Argentina, Coman însoțește o colecție de antichități ce pornea într-acolo, a cărei principală atracție o constituie un inedit obiect antic: tridentul de aur. O bandă de gauchos fură prețiosul obiect, ca să-l plaseze în mâna unei statui a zeului mării și să dezvăluie locul de pe coasta Americii unde, cu mult înaintea lui Columb sau chiar a vikingilor, a naufragiat o corabie feniciană plină cu comori.

(4) AURUL CERESC

Herbert George Wells a publicat "**Primii oameni în Lună**" în 1901, la șapte decenii după ce **Edgar Allan Poe** a scris "**Hans Phaall**", o povestire menită să demistifice o serie de articole publicate în "**New York Sun**", în care se susținea că în 1835 astronomul englez **John Herschel** ar fi deslușit prin telescopul său ființele inteligente ce populau astrul nopții. Nu erau primele aventuri interplanetare, oamenii au încercat încă din antichitate să se legene în scrânciobul Lunii. În acest scop, au fost propuse cele mai

ciudate metode de înălțare, pe care le puteți găsi amintite în monografia lui **Florin Manolescu**, "**Literatura SF**". Dacă **Jules Verne** și-a pus eroii să construiască un tun gigantic ca să ajungă pe satelitul nostru natural, **Wells** a preferat să-și lase imaginația să zburde. Așa s-a făcut că domnul Cavor a inventat un aliaj care ecranează acțiunea gravitației, așadar oferă posibilitatea ca obiectele de o anumită formă să-și piardă greutatea și să plutească prin aer. De aici până la construirea unei nave interplanetare nu este decât un pas. Însă când Cavor dorește să se desprindă de Pământ doar ca să vadă ce mai este prin vecini, se izbește de pragmatismul domnului Bedford, care se întreabă ce se poate câștiga în urma unei asemenea întreprinderi.

"-Sunt sigur că acolo vom găsi minerale, zise Cavor.

- De exemplu ?

- O, sulf, minereuri, poate chiar aur..."

Ce-i drept, dacă se folosește o cutie făurită din cavorită, transportul aurului nu mai pune probleme de cost, chiar dacă trebuie parcursă o distanță de 384.400 de kilometri, așa că englezii noștri se urcă într-o sferă prevăzută cu niște obloane menite să permită manevrarea ei și se ridică la cer.

Luna le rezervă mai multe surprize: cum nu sunt din partea locului, exploratorii noștri se rătăcesc și sunt luați prizonieri de o specie de seleniți, niște patrupezi negri agresivi, cam săraci cu duhul, care seamănă cu furnicile noastre. Când își dau seama că, venind dintr-o lume unde gravitația este de șase ori mai mare decât pe Lună, posedă din naștere o forță musculară colosală, cei doi evadează. O dată ajunși la suprafață descoperă cu uimire că fuseseră încătușați cu lanțuri de aur. Altminteri, întrucât pe-acolo nu creșteau copaci, dar metalul solar se găsea la tot pasul, toate obiectele de folosință curentă erau confecționate din aur, "*metal care se impune prin sine însuși datorită ușurintei cu care se lucrează, rezistenței și durabilității lui.*" Deoarece Cavor este capturat din nou, de această dată de "capetele mari", o specie inteligentă, Bedford revine singur pe Pământ. Un derbedeu îi fură sfera de cavorită și, deoarece nu este în stare să construiască alta, se vede nevoit să renunțe la visurile sale de înavuțire. Aliajul miraculos avea să fie "redescoperit" abia în 1914, sub forma "azbestoidului refractar atracțiunii", de **Henric Stahl**, autorul romanului "**Un român în Lună**".

În 1969, **Neil Armstrong** a pus piciorul pe Lună. N-a găsit bolovani de aur, ci un nesfârșit covor de praf, nebătut de vânturi, netulburat de nimenea, și mult mai mult titan decât avem pe Pământ. Scriitoarea italiană **Oriana Fallaci** s-a străduit să cuprindă cât mai fidel semnificațiile evenimentului într-o carte. Ca să realizeze aceasta, a apelat la unul dintre marii visători contemporani, **Ray Bradbury**. El a oferit și titlul volumului, "**Dacă Soarele moare**", dorind să sublinieze că în momentul în care omul a pășit într-o lume străină, el își asumă noi răspunderi, problemă tratată pe larg în povestirile ce alcătuiesc cunoscutele "**Cronici marțiene**". Dar pentru eroii lui **Bradbury**, cucerirea spațiului se realizează în primul rând într-un plan metaforic. În "**Merele de aur ale Soarelui**", un astronaut iese din rachetă și adună într-o cupă crâmpiele aurii de plasmă ce alcătuiesc coama solară. Și ce dacă cromosfera, învelișul de gaze fierbinți ale Soarelui, are o temperatură de 6000 de grade ? Eroul lui repetă doar una dintre muncile lui

Hercule, cea din grădina Hesperidelor : culege mere de aur. De această dată, merele de aur ale Soarelui.

Odată cu ieșirea omului în spațiu, sute de kilograme de aur au fost plasate pe orbită. Foliile de aur asigură protecția termică a stațiilor orbitale, protejează împotriva unora dintre radiațiile cosmice, îmbunătățesc performanțele aparaturii de telecomunicații și consumul dispozitivelor de calcul de la bord, formează unul dintre straturile din costumele spațiale, etc. Putem chiar să vorbim despre un început de export al metalului prețios. După succesul programului "Apollo" de cucărire a Lunii, N.A.S.A. s-a lansat într-o nouă aventură: programele Pioneer și Voyager. Menite să trimită date despre marile planete, toate stațiile spațiale lansate cu acest prilej au fost prevăzute cu mesaje de salut încrustate pe plăci sau pe discuri de aluminiu aurit, menite să atragă atenția semenilor noștri întru rațiune din alte sisteme solare.

Printr-o succesiune de observații spectroscopice, astrofizicienii au putut să demonstreze că Universul cuprinde aceleași elemente pe care chimiștii le-au găsit (în cea mai mare parte) în scoarța terestră, iar **Mendeleev** le-a ordonat în cunoscutul său sistem periodic. Așadar, deducem că exploziile stelare au împrăștiat în infinitatea Cosmosului cantități inimaginabile de aur. Unele dintre ele ar putea chiar să se găsească undeva prin vecini. În "*Goana după meteor*", **Jules Verne** și-a imaginat ce s-ar întâmpla dacă o astfel de fărâma strălucitoare ar intersecta orbita bătrânei noastre planete.

Doi astronomi amatori din ipoteticul orașel american Whaston zăresc la un moment dat un bolid, adică un corp ceresc mai strălucitor decât soarele ce străbate fulgerător cerul. Ulterior, noi observații arată că respectivul obiect ceresc s-a înscris pe o orbită circumterestră, cu o înălțime de 400 de km. În vreme ce descoperitorii își dispută cu patimă întâietatea, marile observatoare analizează spectrul luminii reflectate de noul satelit al Pământului și anunță că aceasta are o formă sferică, de 57 de metri diametru, și o structură spongioasă, formată din aur în valoare de circa 13 mii de miliarde de euro.

Zéphyrin Xirdal, un geniu trăznit din Paris, își propune să coboare meteorul pe Pământ, drept care se grăbește să cumpere o parcelă lângă Upernivik, capitala Groenlandei și pornește un aparat ciudat, alimentat de o sursă radioactivă, menit să efectueze transferuri energetice între cer și Pământ. Aducându-ne aminte de o dispută celebră, trebuie să recunoaștem că de această dată maestrul anticipației franceze se mulțumește cu o descriere mult mai sumară decât cea consacrată cavoritei de către **H.G. Wells**.

O femeie ce făcea curățenie în camera savantului perturbază involuntar procesul, astfel încât bolidul începe să efectueze un straniu balet ceresc. Oricum, deoarece toate semnele duc la concluzia că muntele de aur se va coborî odată din cer, statele puternice convoacă o conferință internațională ca să se pună de acord în privința modului cum vor împărți aceasta avere. Aflând acestea, Zéphyrin Xirdal corectează orbita corpului ceresc și trimite forului mondial o scrisoare de protest, prin care se declară proprietar de drept, căreia, desigur, nu i se acordă nici o atenție.

Toată lumea se grăbește să se imbarce către Groenlanda, unde, după ultimele ajustări, meteoritul "aterizează" pe marginea unui promontoriu stâncos. Deși este încă prea fierbinte și nimeni nu se poate apropia de el, spiritele se încing. Puterile mondiale își trimit vasele de

război ca să-l păzească, iar toți cei care socotesc că au un oarecare drept asupra valorosului meteorit și-l dispută cu înflăcărare. Deoarece certurile afectează și soarta unor tineri nevinovați, care nu sunt lăsați să se căsătorească, francezul Zéphyrin Xirdal decide să-i ajute și începe să împingă bolovanul de aur în mare, desigur nu înainte ca finanțatorul întreprinderii sale să cumpere toate acțiunile miniere disponibile. În final, meteoritul cade în ocean și se dezintegrează, lucru care împacă pe toată lumea.

(5) AURUL ARTIFICIAL

Străzile din Jibou conțin, înglobați în asfalt, numuliți, niște fosile care arată ca niște bănuți de piatră. Legenda zice că pe urmele principelui **Rákóczi Ferenc II**, care în 1705 a pierdut aici o bătălie, au pornit mai mulți ostași călări. Pentru că urmăritorii s-au apropiat prea tare, fugarul și-a golit buzunarele de galbenii ce-i avea la sine și i-a aruncat în praful drumului. Când au văzut monezile strălucitoare, soldații și-au strunit caii și au descălecat să-i adune, vreme în care principele a reușit să scape. Legenda zice că era atâta aur, încât cătanele și l-au îndesat în buzunare până au stat să le plesnească. Cum n-au mai știut pe unde să-și continue urmărirea, deoarece principele, prevăzător, își schimbase calul cu unul ale cărui potcoave fuseseră puse invers, urmăritorii s-au întors în tabără. Mândri nevoie mare, ei au început să se laude cu norocul care a dat peste ei. Dar când au băgat mâna în buzunar, ca să scoată un ban de arătat, n-au găsit decât aceste discuri lenticulare de calcar. Furioși, au început să suduie și le-au azvârlit cât colo, mama lui de alchimist, ne-a păcălit cu aurul său fals. De atunci, zice legenda, bănuții se găsesc peste tot prin împrejurimi. Localnicii cred că preschimbarea aurului în piatră a fost o minune cerească, care a permis unui suflet nobil să scape nevătămat și să reia apoi lupta împotriva celor care "*au schimbat jugul de lemn al turcilor cu un jug de fier*", mai greu. În celelalte părți ale văii Someșului și în Albeștii de Argeș, unde mai pot fi întâlniți, numuliții poartă numele de "*bani dracului*".

Credința că metalele obișnuite, mai cu seamă plumbul, pot fi preschimbate în aur, a fost larg răspândită în Evul Mediu, ba chiar și mai târziu. Contemporanii șușoteau că imensa avere etalată de **Vodă Constantin Brâncoveanu**, care "*alt domn n-au strânsu, nici s-au îmbogățit ca el de când iaste începutul țării*", cum a lăsat scris **Radu Popescu**, provenea din astfel de surse necurate. Printre ei, și principele **Dimitrie Cantemir**, în a cărui "*Istorie ieroglifică*" găsim multe aluzii incifrate, dintre care unele par să se refere la ceva mult mai tainic decât modalitățile prin care puteau să fie mituiți înalții funcționari de la "*izvoarele Nilului*", va să zică de la Țarigrad.

În povestirea "*Întâmplarea cu jupânul care făcea aur*", **Adrian Maniu** descrie cu măiestrie și cu savoare jocul prin care un presupus alchimist reușește să-l convingă pe un voievod să-i încredințeze tot argintul de care dispune, ca să-l preschimbe în ceva mult mai prețios. Celor care doresc mult mai multe detalii tehnice, le recomand să citească "*Ultimul avatar al lui Tristan*", una dintre capodoperele lui **Vladimir Colin**, unde ne sunt prezentate pe îndelete toate etapele pe care un aspirant trebuia să le parcurgă ca să devină un specialist al preschimbării metalelor, transpunând în jargonul științific contemporan operațiunile reprezentate criptic, cu o cerneală termosensibilă, pe pergamentul unei incunabule de Tristan

Bătrânul, un alchimist care a trăit în Franța Caterinei de Medici și s-a volatilizat în fața soldaților trimiși să-l oblige să fabrice aur pentru Henric al III-lea.

Astfel, faimoasa "rază de Lună" la lumina căreia trebuiau dizolvate unele substanțe nu era decât lumina polarizată, fluidul negru-albăstrui numit "aripă de corb" reprezenta gazul electronic din care s-a solidificat și s-a separat "oul alchimic". Cel care s-a hotărât să reconstituie drumul parcurs de precursorul său francez mărturisește:

"Uluit, înțelegeam că experiențele fără încetare reluate tindeau la sfărâmarea structurii materiei. Rezultatul final nu era decât o rezervă de energie nucleară în suspensie. (...) Secretul alchimiei consta într-un anume fel de a manipula materia, descompunând-o și realcătuiind-o după noi legi, pentru a produce un câmp de forță necunoscut."

Transformarea plumbului în aur sau dobândirea nemuririi sunt doar niște efecte colaterale ale acțiunii acestui câmp. Alchimistul, argumentează **Colin**, este el însuși supus acțiunii remodelatoare și dobândește capacitatea de a călători prin timp și prin celelalte dimensiuni ale Universului.

Adevărata alchimie se aplică asupra alchimistului și presupune multă muncă, stăruință și asceză. În general, cei care nu doresc nimic altceva decât să obțină aur nu prea se găsesc dispuși să se înhame la făurirea Marii Opere. Progresele făcute de știință, mai cu seamă de după 1896, anul când **Henry Becquerel** a descoperit radioactivitatea naturală, îi pot ajuta pe cei interesați. Fizica oferă două modalități de a obține aurul din alte elemente: prin fisiune, sfărâmând nucleele unor atomi mai grei sau prin fuziune, alipind nucleele unor elemente mai ușoare.

Izotopul cel mai răspândit de plumb posedă 207 nucleoni, dintre care 82 poartă o sarcină electrică pozitivă și se numesc protoni, spre deosebire de restul de 125 care sunt neutri din punct de vedere electric, drept care au fost denumiți neutroni. Dacă dintr-un nucleu de plumb smulgem trei protoni și șapte neutroni, obținem un nucleu de aur, care are 197 de nucleoni, dintre care numai 79 posedă sarcini electrice. În marile acceleratoare de particule, aurul se poate obține relativ ușor, dar la un preț de cost exorbitant, din elemente grele supuse tirului concentrat al altor nucleu mai ușoare.

Metoda contopirii nucleare este mult mai răspândită în univers. Fiecare stea este în fapt un *athanor* cosmic, un cuptor alchimic în miezul căruia, la presiuni și temperaturi uriașe, nucleele se înșoțesc. Ca să reproducă aceste condiții extreme în laborator, savanții au utilizat câmpuri magnetice sau dispozitive laser puternice, mari consumatoare de energie. De câțiva ani, după câteva experimente dătătoare de speranțe, a început să fie luată în serios și posibilitatea fuziunii la rece.

Stanislaw Lem ne oferă o idee despre cum s-ar putea realiza un atom de aur din hidrogenul interstelar. Pe parcursul celei de-a șasea călătorii, Trurl și Clapanțius, eroii "*Ciberiadei*" au ajuns să fie luați prizonieri de Diplo, un tâlhar cu pretenții de intelectual, deoarece dobândise cândva o licență în tâlhărie. Ca să scape din captivitate, Trurl i-a oferit întâi o rețetă de fabricat aurul, dar domnul lotru, precaut, i-a cerut să facă o demonstrație.

"- Rețeta e cât se poate de simplă: luăm atâția atomi de hidrogen cât cântărește un atom de aur, adică o sută nouăzeci și șapte. Întâi se decojesc electronii atomilor de hidrogen, apoi se frământă protonii și se lasă la aluatul

nuclear la dospit, până când apar mezonii. Atunci îl ungem repede-repede cu electronii și, gata! uite aurul curat."

Zis și făcut. În tot acest răstimp, degetele lui Trurl au început să se miște cu o repeziciune ieșită din comun, astfel încât a reușit să confecționeze un lingou de aur în cinci minute. Tâlharul însă s-a plâns că el mare și butucănos, n-are dexteritatea necesară, așa că în cele din urmă cele două cibergenii l-au împăcat confecționându-i un demon de gradul doi, zis și al lui Maxwell. Celor ce doresc să afle mai multe despre acest animăluț teribil, le recomand să-l caute în cărțica profesorului **Alexandru Boiu**, "*Natura gândită. Experimente mintale în fizică*".

Nu trebuie să neglijăm contribuția biologicului la rezolvarea problemei. Am întâlnit autori care susțineau că găinile hrănite cu săruri de magneziu au făcut ouă obișnuite, cu coaja de calciu. Alții zic că și plantele sunt în stare să transmute elementele. Cert este că boabele de porumb au o concentrație de aur mult mai mare decât cea a solului în care au fost semănate. Poate că în viitorul apropiat ingineria genetică va reuși să producă un soi specializat în teaurizarea metalului prețios, care să conțină amidon în miez și adevărate comori în coajă. Mă tem însă că atunci va trebui să renunțăm s-o punem de-o mămăligă...

Jibou, mai-iunie 2000

BIBLIOGRAFIE CITATĂ:

- ANDREESCU, Dumitru. *Enciclopedia programelor spațiale*. Vol. I: 1957-1977. București, Editura Militară, 1979.
- BOIA, Alexandru. *Natura gândită. Experimente mintale în fizică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- BOGZA, Geo. *Țara de piatră*. București, Editura de Stat, 1946.
- BRION, Marcel. *Attila, biciul lui Dumnezeu*. Snagov, Editura Snagov, 1995.
- CANTEMIR, Dimitrie. *Istoria ieroglifică*. Iași, Editura Junimea, 1988.
- FALLACI, Oriana. *Dacă Soarele moare (Se il sole muore, 1965)*, traducere de Constantin Ivăneș. Cluj, Editura Dacia, 1981.
- GOETHE, Johann Wolfgang. *Faust (Faust, 1773-1832)*, traducere de Lucian Blaga. București, Editura pentru Literatură, 1962.
- LEM, Stanislaw. *Ciberiada (Cyberiad, 1967)*, traducere de Mihai Mitu. București, Editura Nemira, 1994.
- LECCA, Aurel. *Comorile pământului*. București, Editura Tineretului, 1962.
- MANOLESCU, Florin. *Literatura SF*. București, Editura Univers, 1980.
- MILIONUL. *Cartea minunatelor călătorii ale lui Marco Polo*. București, Editura Științifică, 1958.
- MURNU, Nicolae; ISĂRESCU, Mugur. *Aurul, mit și realitate*. Iași, Editura Junimea, 1981.
- POPESCU, Radu. *Istoriile domnilor Țării Românești*. București, Editura Minerva, 1984.
- TOLSTOI, A.N., *Hiperboloidul inginerului Garin*, traducere de Iancu Linde și Igor Porubin. Moscova, Editura Raduga și București, Editura Albatros, 1990
- VERNE, Jules. *20000 de leghe sub mări (Vingt mille lieues sous les mers, 1869)*, traducere de Lucia Donea Sadoveanu și Gellu Naum. București, Editura Ion Creangă, 1977.

- VERNE, Jules. *Căpitanul Hatteras (Le capitaine Hatteras ou Les Anglais au Pole Nord, 1866)*, traducere de Iosif Katz. București, Editura Ion Creangă, 1990.
- VERNE, Jules. *Copiii căpitanului Grant (Les enfants du Capitaine Grant, 1867/1868)*, traducere de M. Petroveanu și C. Toescu. București, Editura Ion Creangă, 1981.
- VERNE, Jules. *Goana după meteor (La chasse au meteor)*, traducere de Gellu Naum. București, Editura Tineretului, 1963.
- VERNE, Jules. *O călătorie spre centrul Pământului (Voyage au centre de la terre, 1864)*, traducere de Paul Lampert. București, Editura Eden, 1992.
- VERNE, Jules. *Întâmplări neobișnuite*, traducere de Anghel Ghiulescu. București, Editura Tineretului, 1955.
- VERNE, Jules. *Ținutul blămurilor (Le pays de fourrures)*, traducere de Sanda Radian. București, Editura Ion Creangă, 1980.
- VERNE, Jules. *Vulcanul de aur (Le volcan d'or)*, traducere de Paula Găzdaru. București, Editura Ion Creangă, 1976.
- WELLS, H. G. *Primii oameni în lună (The First Men in the Moon)*, Mihai Dragomir. București, Editura pentru Literatură, 1966.

STRUCTURI NARATIVE DE TIP < BASM > ÎN PROZA SCURTĂ S.F.

Tradus și publicat în 1970 la editura Univers, într-un tiraj menit mai degrabă să-l alăture opusurilor ezoterice decât să-i reflecte valoarea și utilitatea, studiul lui V. I. Propp, *Morfologia basmului fantastic*, constituie una dintre cărțile teoretice fundamentale ale cercetătorului literar. Deși primele încercări de analiză structurală a basmului datează de la mijlocul secolului trecut, "toate încercările de a stabili șabloanele basmelor au eșuat până la cea a lui Propp din 1928". (Bîrlea, p.74-78, 120-139)

Descoperite de lumea occidentală după aproape trei decenii, rezultatele cercetărilor lui Propp și-au dovedit universalitatea și au părăsit matca aplicației specifice. Le putem regăsi atât într-un manual didactic (Rodari, p.80-92), destinat dezvoltării creativității școlărilor, cât și în atât de pragmatica lume hollywoodiană a filmului. Cu ocazia taberei de vară a ARSFan, intitulată sugestiv ATHANORIA '96 (athanor = creuzetul alchimiștilor, cf. Chevalier, I, p.150-151), Cristian Lăzărescu a prezentat analiza structurală a lui Propp ca fiind unul dintre punctele de pornire ale scrierii unui scenariu de film (fie el chiar s.f.). Discuțiile care au urmat m-au încurajat să clarific unele aspecte ale teoriei lui Propp și să lămuresc unele raporturi dintre literatura cultă (fie ea chiar s.f.) și basm. Am optat pentru tehnica studiului de caz, pentru a profita de facilitățile pe care le pune la dispoziția cititorului neinițiat. Pentru atingerea acestui scop, am ales binecunoscuta povestire a lui Mihail Grănescu, *Cântecul libelungilor*.

Propp a identificat în cuprinsul basmului fantastic 31 de secvențe cu acțiune constantă pe care le-a numit funcții. Ordinea succesiunii acestor funcții este riguroasă, stabilită de însăși logica acțiunii, dar nu este obligatoriu ca un basm să înceapă chiar cu prima funcție (îndepărtarea). El începe

adesea cu păgubirea sau cu câștigarea darului magic. Însă niciodată nu va începe cu ultima (căsătoria eroului). De asemenea, după cum vom vedea, nu este obligatorie utilizarea tuturor funcțiilor. Funcțiile lui Propp sunt ca un alfabet, cu ajutorul căruia putem alcătui povești (în loc de cuvinte), fără a folosi toate cuvintele deodată. De remarcat și faptul că personajele de basm, indiferent de categoria din care fac parte (actanți, adjuvanți sau donatori), îndeplinesc funcții similare (săvârșesc aceleași tipuri de acțiuni).

Povestirea lui Mihail Grănescu este încadrabilă tematic în seria coșmarelor post-atomice. (Manolescu, p.95-100) Eroi săi sunt tânărul Swan (lebedă, în limba engleză) și bătrânul (anonim), care formează un cuplu inițiativ: maestrul și ucenicul. Inițierea vizează cunoașterea, deci presupune inocență și sugerează **puritate**. Narațiunea debutează chiar cu prima funcție: îndepărtarea sau absența unuia dintre membrii familiei (1):

"Stăteau chiar la marginea Câmpiei crăpate de arșiță. (...) Undeva, în zare, se profila ca decupat conturul Orașului. (...)

- De mic mi-a plăcut să vin să stau în preajma Pustiei, zice băiatul. Fugeam de acasă și veneam aici..."

Interzicerea, enunțarea unei acțiuni nepermise eroului (2) constituie premiza infracțiunii, a încălcării interdicției (3). Acest cuplu de funcții dinamizează povestirea și permite extinderea acțiunii într-o nouă sferă. La alt nivel, introducerea unui nou personaj, crearea ideii de opoziție, generarea conflictului. Este o modalitate "pe cât de elementară, pe atât de potrivită pentru o proză dinamică și scenică, cum este basmul folcloric." (Vrabie, p.195) Într-un basm pot exista mai multe interdicții și infracțiuni.

În proza analizată, interdicția este sugerată dintru început, printr-unul dintre elementele ce compun binomul fantastic (Rodari, p.23-27) enunțat în titlu: cântecul. Libelungii n-au voie să cânte. Interzicerea nu este comunicată explicit, ci este conștientizată treptat, printr-o succesiune gradată de interdicții:

a) interzicerea rostirii numelui lor, formă de protecție magică, ce sugerează posibilul *caracter demonic* al Libelungilor:

"- Nu pomeni de ei aici. Țsta-i anul lor."

b) interzicerea deplasării vizează conservarea status-quo-ului stabilit în societatea post-apocaliptică, păstrarea normelor sociale instaurate în comunitatea supraviețuitoare:

"- ...Presupunând chiar că există și sunt așa cum umblă vorba și așa cum spui și tu, de ce atâta trudă ca să nu-i lăsăm să ajungă la Ocean?"

- Nu știu, recunoaște bătrânul. Așa ne-a rămas din vechime, ca să nu-i lăsăm."

c) interzicerea existenței fizice și implicite, a derulării metamorfozei Libelungilor, prin acțiuni în forță, de exterminare totală:

"Libelungii au fost atacați inverșunat, încă din prima clipă, cu tot ceea ce omul putea folosi în scopul distrugerii."

d) interzicerea trecerii conflictului într-o altă dimensiune, superioară, unde oamenii vor pierde controlul asupra desfășurării evenimentelor:

"- Nu trebuie lăsați să se înalțe în zbor!, strânse bătrânul pumnul cu îndârjire. Dacă se înalță, de data aceasta sunt atât de mulți încât n-o să-i mai putem opri să ajungă la Ocean."

e) interzicerea atingerii pământului, împiedicarea unei acțiuni cu o semnificație atât fizică, cât și magică: contactul

regenerator cu solul-mamă, prilej de odihnă și, totodată, întoarcere la origini.

"- Nu trebuie să-i lăsăm să se așeze! strigă bătrânul."

În povestirea lui Mihail Grănescu, infracțiunea are o triplă premiză: cosmică (erupția solară), celestă (ploaia) și telurică (Pustia):

"... Doar cu câteva luni în urmă, chiar la începutul sezonului, din soare se desprinsese o limbă de foc și, zile și nopți la rând, se văzuse pe cer sfichiuirea ei lentă prin Univers.

Ploaia ropotea peste cenușa irizând la suprafața apei în pete de culoare stridentă: pielea în mii de nuanțe a Pământului Pustiei.(...)"

Este momentul când, ca urmare a secvenței deschise de cuplul interzicere-încălcare, ajungem la o altă succesiune stereotipă de funcții, ce se deschide cu prejudicierea, păgubirea sau lipsa (8) (răufăcătorul face un rău sau aduce o pagubă), continuă prin mijlocire (9) (eroul i se adresează o rugămintă sau o poruncă pentru remedierea prejudiciului) și contraacțiunea incipientă (consimțământul eroului) (10), și are ca rezultat plecarea eroului (11):

"Praful însuși se umfla și fiecare particulă era o larvă. Dacă le dădeai deoparte pe cele de deasupra, cele de dedesubt, care-și așteptau rândul răbdătoare, prindeau să se dezvolte vertiginos, ajungând din urmă plutonul în câteva minute, scoțându-și din carapacea metalică mânuțele roze și fragile de sugari pofticioși.

Cei doi pătrunseră pe Plantație (...). Murdari, treceau din om în om, din bordei în bordei, ridicând norodul. Atunci, panica puse stăpânire pe inimile vulgului mizerabil și toată suflarea se mișcă, înnebunită de spaimă."

Următoarele episoade, care țin de secvența dobândirii unui mijloc magic: eroul pus la încercare de donator (12), reacția eroului (13) și furnizarea mijlocului magic(14) sunt subînțelese și se referă la o armă:

Swan *"își rotea sabia numită Galantdourh..."*

Ea apare nominalizată în cadrul episodului luptei dintre erou și antagonist (16), care aici este mult dezvoltată, marcată temporal și spațial prin etapele metamorfozei Libelungilor.

Funcția precedentă, strămutarea eroului (15) pe tărâmul unde va avea loc confruntarea, se confundă cu continua urmărire și măcelărire a inocentelor făpturi înaripate. Pe parcursul hăituirii și exterminării "îngerilor" din metal, are loc conștientizarea mizei textului și, totodată, se produce inversarea categoriilor etice ale personajelor: cei răi devin oamenii, care se străduiesc din răsuperi, fanatic, să distrugă Perfectiunea. Această inversiune este un procedeu al literaturii culte, necunoscut și de neacceptat în lumea poveștilor, unde personajele "nu cunosc nici o evoluție" (Bîrlea, p.56)

După relevarea caracterului pozitiv al Libelungilor, basmul s.f., cel cu rolurile schimbate, continuă după tipic, cu victoria asupra adversarului (18) și remedierea adevăratei lipse inițiale (19):

"Cel ce părea a fi regele Cărdului își înalță iar mâinile peste mulțimile nenumărate și atunci, din piepturile puternice și goale, irupse un muget gutural, dar armonios, vibrând asemenea unei orgi ale cărei tuburi ar fi Istoria."

Poveștile se termină îndeobște cu un "happy-end" descătușător, o necesară "lecție de optimism". (Bîrlea, pg.78.) El este "atât de caracteristic, încât acolo unde

lipsește, narațiunea își pierde profilul (dar nu și structura - n.n.) de basm." (Bîrlea, p.45)

În "*Cântecul libelungilor*", finalul restabilește raportul corect între categoriile morale: cei buni, cei curați, cei nobili sunt chiar cei blamați și hăituiți îndelung. Oamenii, cei care și-au distrus planeta, au decăzut în barbarie și refuză puritatea unui ideal, sunt cuprinși de remușcări la auzul cântecului de lebedă al Judecării, despre Paradisul Pierdut:

"Părea că o tristețe fără de margini le alină, acum și pururea, sufletele răvășite. Swan căzu în genunchi, cu fața în nisip, smulgându-și părul din cap cu amândouă mâinile și izbîndu-și fruntea de o dală de mozaic șlefuit ca un cristal. Și din ochii bătrânului se rostogoleau lacrimi mari, picurându-i pe barba încălțită în sân."

După cum vedem, în narațiunea analizată am regăsit în mare parte toate funcțiile unui basm. Lipsesc unele episoade, cum ar fi: iscodirea sau investigarea (4), divulgarea sau denunțarea (5), vicleșugul (cursa) (6) și complicitatea (7), pe care le găsim, de exemplu, în Harap Alb (scena fântânii, unde Spânul îl păcălește pe feciorul de crai și -i impune schimbul de identități). Lipsesc, de asemenea, marcarea eroului (17) și secvențele întoarcerii eroului, a apariției falsului erou și a demascării acestuia ca impostor (funcțiile 20-30).

Deși operează cu personaje contrastante, din categorii etice diametral opuse (bine/rău), caracteristică a basmului, pe parcursul narațiunii analizate are loc interschimbarea rolurilor: presupuși demoni ai Pustiei se metamorfozează în inocenții mutanți generați de păcatul atomic al omenirii decăzute.

În locul nunții, episodul final comun al unei povești, asistăm la apoteoza Libelungilor, estetic și moral superioară stereotipului din poveștile populare. Deși "*Cântecul Libelungilor*" se adresează unui alt gen de public, cu un alt orizont, ale cărui implicații afective diferă, metoda de construire a punții dintre artist și cititori (ce altceva este un text?) apelează la aceleași elemente de structură, verificate în procesul evolutiv al Narațiunii, adunate într-un fel de fond comun al omenirii, într-o "trusă de scule" la îndemâna povestitorilor de oriunde, unelte dobândite ori intuite, preluate din ceea ce C.G.Jung presupunea a fi "inconștientul colectiv". Iată de ce pledăm pentru necesitatea cunoașterii acestora, indiferent de gradul de profesionalizare sau de experiența literară dobândită.

Deoarece foarte puțini vor avea șansa să găsească volumul lui Propp, anexez bibliografia utilizată pentru documentarea acestui articol, alcătuită din cărți ușor de găsit în bibliotecile publice:

- BÎRLEA, Ovidiu. *Mică enciclopedie a poveștilor românești*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.

- CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain. *Dictionar de simboluri...* 3 vol. București, Editura Artemis, 1995.

- CONSTANTINESCU, Nicolae. *Despre basm*. În vol.: CREANGĂ, ION. *Harap Alb*. București, Editura Albatros, 1986.

- GRĂNESCU, Mihail. *Cântecul Libelungilor*. În vol.: *O planetă numită Anticipație*. Iași, Editura Junimea, 1985.

- MANOLESCU, Florin. *Literatura S.F.* București, Editura Univers, 1980.

- MATEI, Horia. *Literatura și fascinația aventurii*. București, Editura Albatros, 1986.

- RODARI, Gianni. *Gramatica fanteziei: introducere în arta de a inventa povești*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1980.

- VRABIE, Gheorghe. *Proza populară românească: studiu stilistic*. București, Editura Albatros, 1986.

TRADUCERILE, O FORMĂ SUBTILĂ DE CRITICĂ LITERARĂ

La prima vedere, criticii și traducătorii fac două lucruri total diferite: primii îndrumă publicul cititor, ajutându-l să descopere valorile din mulțimea potopitoare a textelor publicate, aurul strălucitor din sterilul nămolos, în vreme ce tălmăcitorii transpun o operă dintr-o limbă într-alta, ca niște zarafi ai valorilor literare, ce schimbă lirele spiritului în mărci de prestigiu (cursul de schimb poate să fluctueze, iar zaraful ține să-și scoată și el partea de câștig).

Dar, dacă stăm să cugetăm un pic, vom putea identifica mai multe trăsături comune ale celor două demersuri literare aparent atât de deosebite:

1) atât criticul, cât și traducătorul sunt lectori profesioniști (mai citesc și pentru plăcerea lor, dar asta nu ne privește);

2) după lecturare, amândoi purced la o selecție valorică a textelor;

3) odată alegerea făcută, atât criticul, cât și traducătorul trec la o analiză amănunțită a textului, la studierea resorturilor intime ale lucrării;

4) rezultatul studiului este un alt text, ce reprezintă o prelucrare a lucrării inițiale;

5) în final, amândoi își publică rezultatele activității și astfel popularizează opera autorului selecționat.

Într-unul dintre articolele sale critice publicate în Colecția "Povestiri științifico-fantastice", Voicu Bugariu trecea traducerea ca prima și cea mai prețioasă modalitate a unui autor de a se sinucide literar (mă rog, dânsul folosea un termen mai fatalist: "de a se rata"). M-am întreat atunci, oare de ce sunt atât de prețuite transpunerile lui Moliere realizate de Mihail Bulgakov? De ce, după ce Karinthy Frigyes a publicat "Mici Mackó", ungerii n-au mai îndrăznit să traducă încă dată "Ursulețul Winnie" (Winnie the Pooh)? Oare Ion Hobana, Adrian Rogoz, Vladimir Colin, Mircea Oprișă etc. au trudit în zadar când au popularizat prin traduceri valorile literaturii franceze, engleze, ruse, poloneze, italiene, etc. într-o vreme când oricine nu cultiva specificul național putea fi acuzat că lucrează împotriva națiunii?

Activitatea de traducător este, în primul rând, o acțiune creatoare; ca să-l citez pe Ovidiu Bufnilă: "efortul [traducătorului] e echivalent demiurgicului. Scriitorul tradus este reconstruit în inima altei culturi și e un lucru fascinant".

În al doilea rând, efortul de a transpune un text într-o altă limbă constituie cea mai bună școală literară, deprinzând ucenicul literar cu construirea unei intrigi credibile, impunerea unui ritm al narațiunii, dozarea efectelor, crearea de portrete literare credibile, aș spune chiar palpabile. Aceasta, la nivelul suprastructurii. La nivelul limbii, al frazei, al propoziției, al cuvântului, lucrurile sunt și mai delicate. Uneori, ca să găsească niște

echivalențe la fel de expresive ca și originalul, traducătorul trebuie să coboare adânc în subconștientul ambelor limbi, să treacă dincolo de hotarul marcat de tăblița barată cu roșu, pe care scrie "lexic", să pătrundă pe teritoriul unde cuvintele nu au contururi și unde numai intuiția îl ajută să-și îndeplinească misiunea.

Trei : traducătorii acționează adesea ca niște pionieri, descoperă ținuturi neumblate, le explorează, le "pacifică", deschid drumurile pe care vor năvăli cei înghesuși între canoanele plicticoase ale unei lumi făurite de manualele școlare. Tălmăcitorii cunosc și propun noi modele, noi forme de expresie, chiar noi sintagme, cu dorința explicită de a împropăta, de a revoluționa creația literară și limba vorbită.

Patru sau să revenim la izvorul care alimentează acest articol: traducerea reprezintă și o subtilă interpretare critică. O exemplificare face mai mult decât o mie de vorbe : cunosc un poet maghiar, bun cunoscător al limbii române, care mi-a mărturisit că nu l-a înțeles pe Ion Barbu până când l-a redescoperit în traducerea lui Mandics György (și el, matematician la oricine). Ar fi realizat acest lucru, dacă actul de traducere nu ar fi avut valențe revelatoare? Eu însumi, nefiind dăruit cu harul de a înțelege toate limbile pământului, am profitat, ori de câte ori a fost posibil, de diferitele variante de traducere ale unor pasaje mai obscure, pentru a desluși anumite înțelesuri, anumite nuanțări, anumite sugestii. Fiecare dintre traducători mi-a redat o anumită fațetă, pe care s-ar fi putut să n-o percep, privind din punctul meu de vedere; fiecare dintre ei mi-a dezvăluit opera și mesajul ei la fel ca un critic adâncit în profunzimile operei.

Și zic ca să închei : science-fictionul românesc cuprinde multe texte valoroase, care se cer traduse nu numai pentru a le înlesni răspândirea (mult ușurată azi de rețeaua globală de calculatoare), ci ca să le înțelegem cu adevărat.

P.S. În arhiva informațională a cotidianului central de limbă maghiară, ROMÁNIAI MAGYAR SZÓ (București), se găsesc în prezent (28.09.2001) următoarele traduceri din proza scurtă românească de anticipație:

<<http://www.hhrf.org/rmsz/99maj/r990501c>>

Egy régimódi almafa (GYÖRFI-DEÁK György: Un măr de modă veche)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/00jan/r000129t.htm>>

Az ájtatosság csalfa ösvényén (Mircea CĂRBUNARU:

Calea amăgitoare a smereniei)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/00jan/r000129t.htm>>

Erdei jelenet, színpadon (Dorin DAVIDEANU: În pădure, scena)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/00jan/r000129t.htm>> A

félrelépés (Lucian IONICĂ: Greșeala)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/01szep/r010901t.htm>> A

csatornanyílások (Liviu RADU: Gurile de canal)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/01szep/r010901t.htm>> A karóra

(Liviu RADU: Ceasul)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/01szep/r010908t.htm>>

Missa solemnis (GYÖRFI-DEÁK György: Missa solemnis)

<<http://www.hhrf.org/rmsz/01szep/r010922t.htm>>

Az elveszett America (Ovidiu BUFNILĂ: America pierdută)

GHEORGHE ȘI COSMOSUL

Pe vremuri, când lunile se denumeau după cea mai importantă sărbătoare de pe cuprinsul lor, aprilie nu era nicidecum "bolondiș", adică "a nebunilor"; ci luna Sângeorzului.

În popor, se zice că: "Ion e nume de slugă, iar Gheorghe nume de prost".

"Prost" nu înseamnă neapărat "tâmpit", adică un om cu coeficientul de inteligență aflat undeva pe la genunchii broaștei. Expresia: "un om din prostime" a desemnat multă vreme pe "omul din popor".

"Iubite cetitriu", grăiește Ion Creangă în prefața poveștilor sale, "multe prostii ăi fi cetit, de când ești. Cetește rogu-te și ceste..."

Prin "prostii", humuleșteanu înțelegea poveștile din popor. Pe atunci, prostia nu era neapărat un defect, ci mai degrabă o stare socială.

"Eu sunt boier mare", se vaită Moțoc față cu reacțiunea, "ei sunt niște proști!"

"Proști, dar mulți," îi răspunde Vodă Lăpușeanul.

Și puternici, am adăuga noi. Numele "Gheorghe" vine din grecește, unde "geos" = "pământ", iar "ergon" = "a lucra", va să zică "lucrător al pământului", plugar.

Truda celor care ară pământul l-a impresionat și pe Nicolae Agârbiceanu, administratorul moșiei cumpărate de Fundația "Alexandru Șterca Șuluțiu" în comuna sălăjeană Someș Odorhei (lângă Jibou), tatăl prozatorului Ion Agârbiceanu. "Vigilul" care avea în grijă averea canonicilor din Blaj trebuia să verifice calitatea lucrărilor efectuate de oamenii angajați. "Controlând pe cei ce arau, a ajuns în cumpănă dureroasă. Pasul greu al boilor care în încordarea lor lăsau urme adânci, spinările lor arcuite, capul coborât înspre pământ, greabănul cu urmele lemnului jugului, îi arătau chinul bietelor animale, blânde și supuse". Ar fi vrut "să dea slobozenie omului de la coarnele plugului să zgârie doar pământul, ușurând suferința", datoria lui însă îi porunca "să îndemne să apese bine, să adâncească cât de mult brazda". (Ionel Pop)

Gheorghe este țaranul care și-a făurit din fierul de plug arma cu care a izgonit balaurul iernii, legendă răspândită peste tot în Europa. La slavii de nord, Gheorghe este numit Iuri, formă preluată și de unguri, care-și alintă cu Gyuri sau Gyurika pruncii ce poartă amintitul nume.

Iată că în urmă cu 40 de ani, în 12 aprilie 1961, un Gheorghe de-al rușilor, Iuri Gagarin, și-a smuls fierul din țărână și a făurit din el o rachetă, o mașină mai puternică decât greutatea ei, și s-a avântat cu ea dincolo de atmosferă, urcând prima treaptă pe drumul care duce în lumea stelelor. Sunt 40 de ani de când ne este îngăduit să visăm că vreodată copiii noștri vor împlânta fierul plugului și-n pământul luminat de un alt soare...

Jibou, 6 aprilie 2001

EXTRATERESTRUL ROMÂN

"Eu cred că suntem un popor vegetal..."

(Ana Blandiana - Eu cred)

"- Jean-Pierre, se întoarce geologul către medic. Auzi ce pretinde Ram Lal: zice că umanitatea va ajunge să se transforme în plante.

St-Ser făcu ochii mari și strigă plictisit:
- Si pentru asta scuțați oamenii din somn?"
(Adrian Rogoz - Omul și Naluca)

1. Dacă ei nu ne vor...

Inițiat în 1985 prin efortul comun al redacției "Știință și Tehnică", Editurii Albatros și Universității Timișoara, chestionarul publicat în "Almanahul Anticipația" 1986 a suscitat interesul cititorilor. După prelucrarea oarecum computerizată (programul de prelucrare și datele erau încă înregistrate pe cartele perforate!), rezultatele au fost publicate și comentate de Lucian Ionică, principalul autor al acestui prim sondaj de opinie pe tema receptării literaturii s.f., în "Almanahul Anticipația" 1987.

Ne vom opri doar la una dintre problemele anchetate: dintre numeroasele teme (motive) s.f. amintite în foaia de sondaj: călătoria în timp, călătoria cosmică, conflicte interstelare, anticiparea viitorului, facultăți psihice paranormale, universuri paralele, descoperiri științifice, lumi pierdute, paleoastronautică, relația om-calculator, roboți și androizi, utopii să distopii, o cincime dintre cititori au optat pentru extraterestri, contacte cu alte civilizații (56,8% din totalul de 300%=3 opțiuni).

"Surprinde desigur, interesul extrem de scăzut manifestat față de teme precum roboții și calculatoarele, până mai ieri considerate, alături de navele cosmice și extraterestri, adevărate embleme ale literaturii s.f.", remarca Lucian Ionică. Surprinde, adăugăm noi, și atracția absolută (următoarea clasată, tema călătoriei temporale, a întrunit doar 38,6% dintre opțiuni) față de problematica inteligențelor din alte lumi. Să fi fost oare un semn de manifestare politică pentru alegerea unei lumi potențial mai bune decât cea a prezentului? Categorie nu, deși în epocă s-a încercat acreditarea ideii că literatura s.f. ar fi, chipurile, o literatură de evaziune. Susținem aceasta întrucât tema utopiilor a întrunit separat un prudent procentaj de 3,4% (din 300%!!!).

Răspunsul trebuie căutat în însuși neastâmpărul firii umane, care a învins nu odată mii de piedici, pornind în căutarea altor semeni. Intuiți de filozofii lumii antice, așteptați nu numai de suporterii O.Z.N.-urilor, căutați în ceruri de o armată de astronomi și de alți savanți, catalizatori ai aventurilor spațiale, ființele de pe celelalte țărâni ne-au fascinat încă din basmele copilăriei. Nu vom putea cerceta posibilitatea unei raportări aparte, specific naționale, la tematica investigată, fără a porni de la izvoarele mitice ale literaturii române.

2. Ne tragem din extraterestri?

Eposul românesc a fost pus de către George Călinescu sub semnul a patru mituri fundamentale. Unul dintre ele, reprezentat atât în baladă, cât și în basmul fantastic, este mitul Zburătorului. Să rezumăm pe scurt drama acestui

motiv ancestral, întâlnit și în mitologiile altor popoare. Un împărat vădov descoperă la un moment dat că fiica lui s-a maturizat și, deși încă inocentă, a devenit nubilă. Ca să-și domolească impulsivitatea incestuoasă, tatăl își izolează odrasla într-un foișor. Ambientul (camera din vârful turnului) desăvârșește atmosfera de nevroză sexuală. Fata de împărat, care ajunge să perceapă frustrația necunoscută în mod acut în urma acestui tratament brutal, începe să tânjească după normalitate. Atunci apare Zburătorul. Personaj complex, Zmeu sau Luceafăr, el este compatibil genetic și la îndemână. Drept urmare, fata de împărat dă naștere unui Făt-Frumos, înzestrat cu o sumedenie de facultăți paranormale. Copil din flori, el își va căuta identitatea și va deveni la sfârșitul basmului, după nenumărate peripeții, un tată de familie obișnuit, un om normal.

Contactul dintre oamenii locului și ființe de altundeva se poate realiza și în alte circumstanțe, care, deși mai îndepărtate de mitologie, ne pot oferi indicii importante pentru susținerea unei receptări specific românești a contactului dintre civilizații.

3. Sfârșitul copilăriei

"Spiritualitatea noastră s-a dezvoltat într-un spațiu aparte", remarcă Lucian Blaga. În vreme ce popoarele Occidentului și corporațiile masonice își înălțau impunătoarele catedrale pentru a se ridica până la Dumnezeu, românul îl întâlnea aici, la fața locului, având în vedere că Dumnezeu și tovarășul Lui, Sfântul Petru, coborau pe vremuri din ceruri și umblau printre oameni, să-i ajute și să-i ferească de ispita răului. Folclorul românesc oferă o percepție aparte asupra civilizației demonice. Vom adăsta un pic aici, deoarece modul aparte în care se raportează scriitorul român de s.f. la tematica altor civilizații inteligente este foarte bine prins în povestirile populare cu diavoli.

Remarcați de Arthur C. Clarke ca o specie extraterestră aparte în romanul omonim, amintit în titlul acestui paragraf, recuperați de teoria paleoastronautică a lui Erich von Daniken, îngerii căzuți apar inițial ca niște personaje civilizatoare, care îi instruiesc pe oameni în ciuda mersului firesc al lucrurilor (poruncii divine). Blestemați și alungați sub pământ, ei se constituie într-o civilizație aparte. Eroul snoavelor populare, caracterizat în principal printr-un masiv bun-simț, nu le caută tovarășia, nu-și târguiește libertatea, umbra sau imaginea reflectată în oglindă în schimbul unei vremelnice puteri, pe cât posibil nici nu-i amintește, căci pomenirea numelui implică automat prezența celui invocat. Când întâmplarea îi scoate vreun Michiduță în cale, țăranul român dă dovadă de agerime a minții și prezență de spirit. Să ne gândim doar la Dănilă Prepeleac, prostul satului, văduvitorul găștelor, omul "leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi", care a vârat carul sub copacul de tăiat ca să-l încarce mai lesne. Când diavolul își face de lucru cu el, în loc să îl lase în plata Domnului, o pățește urât de tot. Dănilă, ca și alți eroi populari, nu este o fire violentă (A mai văzut cineva drac mort?) și apelează la "Blestemele părintești" doar în final, atunci când nu mai are încotro. În loc să fie o pradă ușoară, el dejoacă inteligent toate subterfugiile născocite de Scaraoschi și demonstrează că nu este diavolul atât de negru pe cât pare. Dănilă, așa nătărău cum este de felul său, aparține acestei lumi, cea terestră, cea românească.

Amestecul demonic este gratuit și dinainte condamnat eșecului, întrucât el cunoaște originea firească a lucrurilor, în ciuda evidentei sale superiorități "tehnice": el ia calul în spinare și se declară învins când îl vede călărit (dus numai între picioare).

Inteligența nativă și dezvoltatul simț al ridicolului dovedite de eroii snoavei populare transpar și în modul de abordare a problematicii contactului dintre civilizații. Extraterestrul este o ființă din afară, un necunoscut sosit într-o lume pe care noi, localnicii, o cunoaștem cel mai bine. El este dintru început un novice și, în ciuda potențialelor sale capacități nepământene, un handicapat. Cum glăsuiește o zicală chinezească: "puternicul dragon nu-l poate înfrânge pe șarpele localnic".

4. Cei de dincolo

N. Lee Wood remarcă în prefața antologiei "Nemira'94" existența unui soi de "Suprerealism Magic Românesc", care individualizează literatura science-fiction autohtonă și-i conferă un "sound" propriu. "Chiar tradusă fiind în limba engleză, poți citi doar un paragraf din oricare povestire și ai certitudinea că citești science-fiction românesc și nu altceva", adaugă Norman Spinrad. Una dintre caracteristicile s.f.-ului nostru poate fi deslușită chiar în modul de tratare al temei abordate. Când intră în contact cu o altă lume, eroul reacționează ca un gospodar așezat la casa lui, căruia îi intră un străin în ogradă. Primul gest, după risipirea surprinderii, va fi tentativa de a-l înțelege pe celălalt. "Eu, unul, nu știu ce să cred. Sper doar că, într-o zi, mă va lua și pe mine și atunci voi afla și eu adevărul", spune personajul lui Costel Baboș în "Soldatul". Modul cum vor evolua lucrurile în continuare depinde de comportamentul vizitatorului. Întâlnirea dintre civilizații are loc mai adesea pe terenul nostru, iar aici, când se îngroașă gluma, suntem imbatabili.

Să ne amintim de tripletul de extratereștri făcuți de râsul lumii într-un mod cu totul non-violent (ei se întorc la bază beți-turtă) în nuvela "Maidanul cu extratereștri" de Constantin Cozmiuc. Marin, eroul lui Traian Urdea din "Incursiune în cotidian" pornește în înțelegerea lumii de la țară către oraș. ("Mi-l închipuiam un cobai, așezat într-un labirint natural și pus să găsească ieșirea. El a găsit-o pe aceasta, reprezentând Centrul. Pe cealaltă - lumea întregă - a descoperit-o mai târziu.") Silviu Genescu culege extratereștri autostopiști de pe marginea drumului în "Imagini dintr-o lume îndepărtată" (deși într-o vreme declara că O.Z.N.-urile aterizează și în grădina lui) și rescrie finalul povestirii de mai multe ori, până când, în ultima variantă, cea din volumul de debut, eroul, exasperat de superioritatea afișată de străini, îi trimite politicoasă la naiba și rămâne singur stăpân în casa lui ("Oricum, nu mai intru în sfera ideii tale despre ospitalitate" remarcă în final oaspetele). În "Zorii unei lungi nopți", eroul lui Lucian Merișca este abandonat tocmai datorită normalității sale pe Pământul pustiit de felenieni sub pretextul realizării contactului între civilizații ("i-am luat pe toți ceilalți ca ambascadori ai Pământului").

Când alienii reușesc să imite perfect firescul uman (de exemplu, să constituie un trio amoros cu doi bărbați pământeni, cum procedează shidizu, o specie cu facultăți mimetice deosebite) în tentativa lor de invadare a lumii noastre, faptul în sine frizează schizofrenia și sfârșitul va fi

inevitabil violent. (Dănuț Ungureanu - "Dragostea la căpușe").

Autorii noștri nu sunt promotorii invaziilor extraterestre. Chiar atunci când contactul este ocazional mai brutal, ca în povestirea "Broasca" de Vladimir Colin, unde nava extraterestră este distrusă din întâmplare, ei pătrund în spiritul locului (simbolizat de nucul din grădină) și comunică pașnic cu cei dispuși să-i înțeleagă. Tot aici puteam cita agonia extraterestrului infiltrat într-unul dintre semenii noștri din "Mesaj"-ul lui Adrian Rogoz, care realizează pe patul de moarte frumusețea vieții umane. Grijă față de potențialii parteneri de dialog poate căpăta nuanțe comice când este împinsă la extrem din rațiuni politice, ca în povestirea lui Lucian Ionică, "Nasturii", unde în așteptarea întâlnirii cu o specie de moluște inteligente este sistată producția de nasturi din cochilii de melci.

5. Aventuri în Exterior

Deși, în general, scriitorii de s.f. români preferă contactul cu alte civilizații la noi acasă, nu lipsesc lucrările unde eroii pleacă în explorarea necunoscutului și se întâlnesc cu exterii la ei acasă. Faptul în sine nu poartă pecetea stranieții și este marcat de o anumită timiditate și nesiguranță, mascată fie prin ridiculizare (Lucian Merișca - "Peripețiile unor pământeni în Exterior"), fie prin impunerea finală a normei morale "ceea ce nu-ți place, altuia nu face".

Acest mod de a prezenta lucrurile nu depinde de dimensiunile fizice ale inteligenței contactate, ea poate varia de la mărimea unei planete (Horia Aramă - "Verde Aixa"; Mircea Oprea - "Figurine de ceară") la dimensiuni microscopice (Marcel Luca - "Planeta cu pterodactili"). Necontaminată de influențele anglo-saxone, literatura s.f. română este lipsită de conceptul "cuceririi galactice", impus de romanul de capă și spadă spațial. Eventual, eroul principal se lansează în cucerirea unei frumuseți exotice:

"Carnația îi era netedă și moale, ca și coaja heveei. Trupul zvelt, cu umerii drepți se alungea mult înspre piciorușele gingașe, aidoma unor stele de mare, acoperite cu un puf de cili. Coama-i lungă până la glezne o învăluia ca o diafană mătase vegetală galben-stinsă cu reflexe verzui. Firele pletelor ei păreau toarse dintr-o substanță silicoasă." (Adrian Rogoz - "Omul și Năluca")

În construirea intrigii narațiunii lipsesc, de asemenea, atât militantismul sovietic (Alexei Tolstoi - "Aelita"), cât și pesimismul rus (Arcadi și Boris Strugațki - "Picnic la marginea drumului", "Scarabeul din mușuroi", "Valurile domolesc vântul"). Fiecare pas făcut în Exterior este prudent, însoțit de o permanentă raportare la valorile general-umane, impuse de tradiție. Exploratorul nostru este curios din fire, percepe ineditul cu o sensibilitate aparte, adoră să încerce, să descopere, să înțeleagă, să împărtășească, dar totodată este timorat de conștiința faptului că este străin într-o lume străină. Cu un bun-simț moștenit de la eroii basmului popular, el apare mai degrabă preocupat de sfârșitul aventurii, de reintrarea în firescul lucrurilor, decât de emoțiile aventurii. Ele capătă importanță doar odată ajuns acasă, unde poate să le povestească alene, sub un cer care îi aparține.

Comunicare susținută în ziua de 26 noiembrie în cadrul Sesiunii Helion '94.

MINISTERUL ADEVĂRULUI

A trecut deunăzi un tânăr pe la bibliotecă, dorea să răsfoiască o colecție de ziare de acum câțiva ani. Am fost nevoit să-l dezamăgesc. Datorită lipsei de interes din partea cititorilor (sunt foarte puțini cei care doresc să afle ce s-a întâmplat cu ani în urmă, deci, practic, nu există cerere) și a spațiului redus de depozitare, bibliotecile mici nu au în atribuțiunile conservarea presei. Puținii curioși sunt redirecționați către secțiile de periodice ale bibliotecilor județene, care ar trebui să se ocupe cu acest lucru.

În vara asta, am pățit-o chiar eu. Am intrat la secția de profil a bibliotecii din Timișoara, cu speranța că voi putea frunzări numerele din 1999 ale "Convorbirilor literare". Bibliotecara era singură, colega ei plecase în concediu, așa că m-a refuzat pe loc, simplu, politicos, imparabil: colecția este la legat. Fiind familiarizat cu tainele meseriei, n-am insistat. Am înțeles că, datorită volumului mare ocupat de ziare și reviste, ele au ajuns să fie puse claie peste grămadă și, probabil, colecția căutată se afla undeva jos, foarte jos, sub câteva zeci sau sute de kilograme de hârtie.

Pentru a evita astfel de probleme, americanii au recurs la microfilm. Miile de pagini, ce umpleau camere întregi, au fost fotografiate și înșiruite pe niște role de film, care au încăput într-o cutiuță. Aparatul de vizualizare este banal, funcționează ca și un proiector de diafilme. Manevrarea și întreținerea lui pot fi deprinse mai repede decât învață omul tarlalele de taste cu care ne întâmpină calculatorul personal. Totuși, dacă o problemă atât de complicată și-a găsit o rezolvare simplă, de ce nu a fost ea aplicată la noi?

Românii și, în general, toți cetățenii din țările ce formau lagărul socialist, au trăit mult timp în umbra câte unui Minister al Adevărului. Sintagma nu-mi aparține, ea a fost lansată de un utopist englez dezamăgit, George Orwell, în romanul "1984" (scris în 1948, publicat un an mai târziu). Eroul principal, tovarășul 6079 Smith, pe numele său mic-burghez Winston, trudea zi de zi ca modest funcționar la amintita instituție, menită să rescrie permanent istoria, astfel încât Partidul Unic să aibă tot timpul dreptate. Infașibilitatea deciziilor asigura puterea Fratelui cel Mare.

"Cine controlează trecutul, controlează viitorul: cine controlează prezentul, controlează trecutul", susținea o lozincă a Partidului.

"Ignoranța este putere", zicea alta.

La fel a fost și la noi, în perioada de până la Revoluție. Colecțiile de ziare puteau conține "informații dușmănoase" despre unii sau alții, de aceea au fost atent selecționate ca să corespundă din punct de vedere ideologic și tot ceea ce nu cadra cu imaginea dorită a fost distrus. Uneori, motivele acestei continue "reformări" a trecutului erau cât se poate de hilare. De pildă, unul dintre secretele de stat cele mai bine păzite din timpul "Epocii de Aur" era faptul că Elena Ceaușescu era cu doi ani mai mare decât Tovarășul Conducător. Exemplele pot continua.

Puținele volume de presă rămase după triere erau și ele înconjurate de adevărate ziduri chinezești. Dorind să alcătuiască un studiu despre evenimentele din primăvara anului 1945, nu mi s-a permis accesul decât la "Luptătorul bănățean", ziarul comunist din epocă, și asta numai datorită recomandării profesorului meu de istorie (întâmplător, el însuși scriitor de SF) și a unui cumul de aprobări de la tot felul de secții de propagandă. Vă rog să rețineți, colecția

respectivă se afla la o bibliotecă publică, nu la arhivele statului !

Bine, bine, dar de ce dezbatem această problemă într-un supliment de literatură science-fiction ? Am amintit tema, tocmai deoarece în prezent "Fantasya" constituie ultimul bastion de pe tărâmul cândva înfloritor al revistelor de anticipație. Unde sunt "Colecția de povestiri științifico-fantastice" (mult-mediatizatului număr dublu lansat la «euROcon 2001» n-a ajuns până la Jibou), "Helion"-ul sau "Paradox"-ul timișorean, "Holograma" sau "Argonaut"-ul ieșean, "Orion"-ul sau "476"-le craiovean ? Căci dacă au dispărut de pe standurile chioșcurilor, nici în biblioteci nu le veți mai găsi, Ministerul Adevărului a avut grijă de acest lucru (eventual veți găsi unele exemplare la Academie, dar citiți pamfletele lui Arghezi și veți vedea cât de dificil e să pătrunzi în biblioteca acestei instituții).

Nu întâmplător, un site critic dedicat literaturii de anticipație, alcătuit de ploieșteanul Cătălin Ionescu, se află pe serverul "f2s", adică "**Freedom to Surf**". Numai accesul liber la informații, cunoașterea neîngrădită de vreun Minister al Adevărului asigură libertatea individului. Și în literatura SF, și în fandom, ca și în politică, e valabil eternul adevăr:

"Cine nu-și cunoaște trecutul, nu va avea nici viitor".

